

MEDIJSKA SLIKA »PODRAVSKE RIVIJERE« 1980-IH GODINA

1980S MEDIA PRESENTATION OF "PODRAVINA RIVIERA"

Željko KRUŠELJ

Sveučilište Sjever

Trg dr. Žarka Dolinara 1

HR – 48000 Koprivnica

zkruselj@unin.hr

Primljeno / Received: 27. 4. 2016.

Prihvaćeno / Accepted: 7. 6. 2016.

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC 379.83(497.5-285Šoderica)“198”(046)
338.48(497.5-3Podravina)“198”

SAŽETAK

Rad se u osnovi bavi medijskom slikom Šoderice u 1980-im godinama, ali objašnjava i okolnosti razvoja tog kupališnog izletišta krajem 1970-ih i početkom 1990-ih godina. Jezero udaljeno samo 15-ak kilometara od Koprivnice trebalo je, naime, prema zamislima općinskih vlasti prerasti u jedan od važnijih kontinentalnih turističko-rekreacijskih centara, koji bi sezonu proširio na veći dio godine. Iako je dosta investirano u ugostiteljske objekte i sportske sadržaje, kao i uređenje plaža, planovi su se pokazali nerealnima. Jezero nikad nije dobilo prave hotelske kapacitete, a nije uspjelo riješiti niti većinu infrastrukturnih problema, od pitke vode i kanalizacije pa do čišćenja plaža i efikasne zaštite od komaraca. U razdoblju od desetak godina promijenile su se i četiri organizacije i tvrtke koje su se bavile gospodarenjem Šodericom: Turistički biro, Grozd, SIZ fizičke kulture i Turističko društvo Koprivnica. Već je i to dovoljno govorilo o tome da nije bilo moguće pronaći model dugoročnog i stabilnog financiranja toga popularnog izletišta, u koje je u vrućim ljetnim vikendima dolazilo i do 20-ak tisuća kupaca. Lokalni tjednik Glas Podravine redovno je pratio sve što se događa na toj »podravskoj rivijeri«, afirmirajući sve akcije koje su inicirane za povećanje turističkog prometa, ali nije propuštao upozoriti na ozbiljne propuste u realizaciji tih ideja.

Ključne riječi: Šoderica, kontinentalni turizam, rekreacija, investicije, financiranje, vikend objekti, mediji, lokalna vlast, ekološki problemi

Key words: Šoderica, continental tourism, recreation, investment, financing, summer houses, media, local authority, environmental problems

1. UVOD

Sedamdesete su godine prošloga stoljeća u SFRJ i SR Hrvatskoj predstavljale razdoblje uzleta društvenog i individualnog standarda, zasnovanog na relativno stabilnom razvoju gospodarstva i još ubrzanijem rastu zaposlenosti, koji nije bio praćen i adekvatnim porastom produktivnosti rada. U pozadini su toga fenomena bili izdašni inozemni krediti, koji su jugoslavenski samoupravni socijalizam u međunarodnim blokovskim okvirima činili puno poželjnijim od njegovih »lagerskih« pandama¹. No, kako je u drugoj polovici 1970-ih godina uslijedila globalna gospodarska kriza, uvjeti kreditiranja naglo su se pogoršavali, a visoke su kamate otežavale i mogućnost otplate kredita, zbog čega je uslijedio inflatorni udar koji se nije zaustavio sve do raspada jugoslavenske federacije. Razbuktavanje krize podudaralo se s bolešću i smrću Josipa Broza Tita, jugoslavenskog lidera, tako da početkom 1980-ih godina slijedi val

¹ Vidi analizu gospodarskog razvoja u Bilandžić, Dušan (1999): *Hrvatska moderna povijest*, Golden marketing, Zagreb i Radelić, Zdenko (2006): *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991.: od zajedništva do razlaza*, Školska knjiga, Zagreb.

poskupljenja i kronične nestašice roba široke potrošnje, kao i ograničavanje vožnje automobilima po pravilu par-nepar. Posljedice su toga bile promjene u životnim navikama, uključujući i one turističke.

Upravo je Općina Koprivnica 1970-ih godina bila među ponajboljim jugoslavenskim primjerima pozitivnih gospodarskih trendova, čemu je ponajviše pridonio nagli razvoj Podravke, tada zacijelo i najuspješnije hrvatske prehrambene tvrtke. Uz nju, uspješno se razvijala i drvna industrija Bilokalnik, ali i tvornica obuće Sloga te trgovački monopolist Izvor. Samo su te tvrtke na području koprivničke općine imale oko 10.000 zaposlenika, što se do pred kraj 1980-ih godina i dodatno povećavalo. Koprivničke su tvrtke tih godina manja visokoobrazovane i stručne radne snage rješavale dovođenjem kadrova iz drugih dijelova zemlje.

Jedna je od posljedica visoke stope zaposlenosti, samim tim i socijalne stabilnosti, bio i pojačani interes za turističke sadržaje. Ozbiljnija ulaganja u turistički kompleks Šoderica započela su još 1960-ih godina, a nastavljena su i u prvoj polovici 1970-ih godina. Činilo se da će to umjetno jezero, nastalo kopanjem šljunka, kojem se već laskalo sintagmom o »podravskoj rivijeri«, ubrzo postati jedno od najprestižnijih hrvatskih kontinentalnih turističkih odredišta. To se, međutim, nije dogodilo. Novostečeni je društveni standard, vezan i uz tipični sindikalistički model kolektivnih ljetovanja, u drugoj polovini 1970-ih godina, što je lako pratiti listanjem lokalnih tiskovina, doveo do snažnijeg okretanja Koprivničanaca prema jadranskim destinacijama, odnosno »pravom moru«. Iz godine u godinu naglo je rastao broj odlazaka u odmarališta diljem jadranske obale, koje su gradile i koprivničke tvrtke, dok je Šoderica smatrana »rezervnom varijantom« i svojevrsnom »utješnom nagradom«.

Tako se u ljeto 1980., godine koja je simbolički predstavljala zenit blagostanja i optimizma jugoslavenskog modela samoupravnog socijalizma, samo iz Podravke na ljetovanje u raznim odmaralištima i hotelima na morskoj obali prijavilo 4500 radnika i članova njihovih obitelji, od čega je 700-tinjak radnika po socijalnim kriterijima imalo i pravo na besplatno ljetovanje². Usporedbe radi, godinu dana ranije iz iste te tvrtke »izvan mjesta stanovanja« ljevalo je 4087 radnika sa članovima obitelji³. Iz teksta se moglo zaključiti da je pet godina ranije, kad je započeo taj turistički trend, na Jadranu bilo samo 1063 Podravkaša s obiteljima. Popriličan su interes za ljetovanja po jadranskim odredištima i toplicama tih godina iskazivale i druge koprivničke tvrtke⁴. Sudeći prema izjavama zaposlenika koji su ljevali izvan mjesta svog boravka, odlazak u odmarališta i hotele postao je tih godina i mjerilo društvenog prestiža. Sukladno tome, Šoderica je, izuzmemo li vlasnike vikendica koje su se također ubrzano gradile, mahom bila izbor onih niže platežne moći.

Sve će se to bitno mijenjati od početka 1980-ih, kad se zbog pogoršanja gospodarskih i socijalnih okolnosti na Šodericu prestaje gledati s omalovažavanjem. U razdoblju »ekonomske stabilizacije«, kako je nazvan koncept mjera racionalizacije poslovanja i štednje, ona je tek tada mnogima doista postala toliko spominjanom »podravskom rivijerom«. Šoderica postaje ponovnim mjestom okupljanja svih generacija Koprivničanaca, ali i posjetitelja iz susjednih općina i regija, pogotovo one bjelovarske, željnih jeftinijeg odmora i kupanja.

² Glas Podravine, 4. srpnja 1980., str. 4, tekstovi pod naslovom »Povoljni uvjeti za ljetovanje radnika« i »Izuzetna pažnja odmorima« autorice Z. (ite) Bešenić.

³ Isto. Podravka je 1970-ih godina sagradila vlastito odmaralište u Pirovcu kraj Šibenika, kasnije je kupila i objekt na Čiovu, a sufinancirala je boravak svojih radnika i u još »sedam hotela na moru, tri hotela u toplicama i u jednom u Kranjskoj Gori«. Izvor je imao svoje odmaralište u Biogradu na moru, koprivnički zaposlenici INA Naftaplina u Starigradu na Hvaru, Komunalac u Vrsaru, a Sloga na otoku Prviću. Svi su sufinancirali i boravak u drugim hotelima.

⁴ Isto. Indikativno je da su se u Izvoru žalili kako na svojem odmaralištu u Biogradu na moru »slobodnih mjesta ima gotovo uvijek«, odnosno da dio radnika radije u vlastitom aranžmanu traži puno skuplje hotelske aranžmane.

2. DESETLJEĆE NAJINTENZIVNIJEG INVESTIRANJA U OBJEKTE I INFRASTRUKTURU

2.1. Izvor preuzima »kupališni kompleks«

Da je 1980. bila prijelomna u ponovnom pretvaranju Šoderice u poželjnu destinaciju za odmor, ponajbolje svjedoči podatak da je početkom listopada te godine Turistički biro Koprivnice, koji je dotad djelovao kao samostalna radna organizacija, pripojen trgovačkoj radnoj organizaciji Izvor⁵, točnije njenom ugostiteljskom dijelu koji je poslovao pod nazivom OOUR⁶ Grozd. Odluku o tome donio je, uz podršku svih političkih struktura, Upravni odbor Turističkog saveza Općine Koprivnica, s obzirom da je zaključeno kako na Šoderici treba napokon definirati i investitora i vlasnika ključnih turističkih objekata. Dotadašnji Turistički biro nije imao ni sredstava ni kadrovskog kapaciteta za takve razvojne iskorake. Takva politička odluka imala je opravdanje i u činjenici da se time dotadašnji Turistički biro, ali kao dio Grozda, mogao baviti i poslovima turističke agencije za privlačenje gostiju⁷. S druge strane, Grozd se preuzimanjem upravljanja nad jezerom obvezao na sustavno uređivanje plaža i gradnju novih ugostiteljskih objekata, na kojima bi se nudili podravski specijaliteti, kao i uređivanje prostora za kampiranje.

Odluci o prebacivanju Turističkog biroa u Grozd prethodila je medijska afera koju je izazvao koprivnički omladinski list LOK, da bi je zatim dodatno rasplamsao i zagrebački tjednik Polet. Koprivnički je list objavio, naime, provokativni tekst o Rekreacionom centru Šoderica pod naslovom »Bokci bistrički«, u kojem je vrlo detaljno objašnjeno da Turistički biro nema snage za bilo kakvo investiranje, čak ni redovno servisiranje objekata u njegovoj nadležnosti, odnosno da mu je doseg košnja trave i naplata komunalnih pristojbi od tadašnjih 237 vlasnika vikendica i ugostiteljskih objekata. Glavnina se prihoda trošila za plaće zaposlenika, a samo 29 posto, kako je istaknuto, išlo je za poslove održavanja. Tekst je bio popraćen i nizom fotografija na kojima je bilo lako uočljivo da proteklih godina nije gotovo ništa ulagano u održavanje kupališta i popratnih sadržaja. Tobogani, skakaonice, pontonska plaža, javni toaleti i popratni sportsko-rekreacijski sadržaji, uključujući jedini motel i spremište opreme, bili su u derutnom stanju pa je za dio njih rušenje ili demontiranje bilo i primjerenije od njihove obnove⁸.

Kako nije najavljeno da općinska vlast namjerava nešto konkretnije učiniti da bi to promijenila, dva mjeseca kasnije izašao je u Poletu još jedan tekst, gdje su zaključci o stanju infrastrukture na Šoderici bili krajnje negativni. Postojao je, međutim, i dalekosežniji problem. U tekstu je napomenuto da stanje objekata ipak nije i najveća zapreka, već spoznaja da je neodržavanje plaža dovelo do prekomjernog rasta podvodnih trava i algi, koje su pojedine dijelove jezera učinili ne samo turistički neatraktivnim, već i opasnim za kupaće⁹. Čini se da je upravo pod pritiskom javnosti, uz spoznaju da gospodarska situacija nalaže vraćanje sadržajima primjerenima socijalnoj realnosti, dovela do ubrzanog traženja rješenja za upravljanje jezerom koje bi moglo preokrenuti nepovoljne trendove. Grozd, u čijem je vlasništvu bila većina ugostiteljskih i turističkih objekata u koprivničkoj općini, činio se najprimjerenijim izborom za gospodarenje Šodericom. Političko nametanje takve uloge nije išlo baš previše glatko, što se naknadno pokazalo iz izjave nekih rukovodilaca te tvrtke. Grozdova je uprava bila svjesna koliko je zahtjevno, i materijalno i kadrovski, voditi brigu o tom kompleksu. Mehanizam jednostranačke vlasti nije im davao mogućnost odbijanja toga projekta »od općedruštvenog interesa«, a svojevrсна je kom-

⁵ Glas Podravine, 26. rujna 1980., str. 3., tekst pod naslovom »Zajednički do turizma kakav trebamo« autora vl. k.-a (Vladimir Kuzel).

⁶ Osnovna organizacija udruženog rada. U ustroju tvrtki u razdoblju samoupravnog socijalizma OOUR-i su bile manje i u pravilu za određene poslove specijalizirane radne jedinice okupljene u radne organizacije (RO) ili u složene radne organizacije (SOUR).

⁷ Glas Podravine, 10. listopada 1980., str. 3, tekst pod naslovom »Kvalitetnija turistička ponuda« autora vl. k.-a (Vladimir Kuzel).

⁸ LOK, ožujak 1980., str. 14-17, tekst autora Krunoslava Jajetića.

⁹ Polet, 21. svibnja 1980., str. 11, tekst pod naslovom »Jedini svjedoci, ribe, šute« autora Krunoslava Jajetića i Željka Krušelja.

penzacija tome bila u gotovo monopolskom statusu Grozdove ugostiteljske ponude u okviru Rekreaci-onog centra Šoderica.

Grozd je u proljeće 1980., tijekom priprema za spomenuti organizacijski preustroj, već i započeo s investicijskim ciklusom, tako da su prvi rezultati bili vidljivi u ljeto iste godine. Lokalni tjednik je sredinom srpnja informirao javnost da je Šoderica »bogatija za još jedan restoran«, a bio je to »ploveći objekt s ribljim specijalitetima«¹⁰. Skela, kako je objekt bio poznat u široj javnosti, stajao je pet milijuna dinara. U kojoj je mjeri politika diktirala ulaganja u društveni standard, ponajbolje je govorila činjenica da je tvrtka Bilokalnik za gradnju toga turističkog objekta dala svu potrebnu drvenu građu, Podravka aparate za sladoled, kavu i pivo, Komunalac je uredio kanalizaciju i vodovod, Elektra rasvjetu, Skupština općine je kupila skelu na kojoj je restoran bio postavljen, dok su druge Izvorove poslovne jedinice osigurale preostali građevni materijal, kao i čamce i daske za jedrenje, što je postao i dio turističke ponude. Paralelno s tim, adaptiran je i već postojeći motel, koji je bio poznatiji pod nazivom Pansion, a najavljeno je i natkrivanje njegove terase. Obiteljski je koncept na tom prostoru obogaćen i uređivanjem dječjeg igrališta s ljuljačkama. Plan je bio da jezero postane i regionalno ribičko središte, pa je istoga ljeta, uz već uobičajena lokalna natjecanja koja su se održavala puna dva desetljeća, organiziran i veliki »Šampionat Šoderica '80«, s natjecateljima iz raznih dijelova zemlje. Atmosferu je u tiskovinama dizala informacija da je tu samo nekoliko dana uoči otvaranja »ulovljen som težak 55 kilograma«¹¹.

Rezultat novog buđenja Šoderice došao je do izražaja u novinskom zapisu u »špici« sezone, kada je naglašeno da je prve nedjelje u kolovozu, dakle u razdoblju i kolektivnih godišnjih odmara u više lokalnih institucija i tvrtki, »zabilježen rekordan posjet kupača«. Procjenjivalo se, kako je to napomenuo autor, »blizu 15.000 ljudi«¹². Ponajbolje je to govorilo kako je u tijeku veliki povratak Podravaca s morskih destinacija na obližnje jezero. No, nagomilani problemi na koje su ukazivali novinari omladinskih glasila brzo su došli do izražaja. Te rekordne nedjelje zabilježena je i prva žrtva toga kupališta. Blizu obale utopio se 21-godišnji mladić, »gotovo na dohvata« ostalim kupačima, što je otvorilo pitanje organiziranja stalne ekipe prve pomoći tijekom sezone. Dan je i prijedlog da taj posao obavljaju članovi Ronilačkog kluba, koji su ionako stalno na jezeru, no to »nadležni nisu prihvatili«¹³.

Kako je Šoderica opet ušla »u modu«, potvrđeno je i na kraju te sezone, kada je Josip Vrhovec, savezni sekretar za vanjske poslove, u okviru svog boravka u Koprivnici, gdje je imao razgovore s političkim aktivistima zajednica općina Bjelovar i Varaždin, posjetio »i rekreacijsko-kupališni centar Šoderica«, a »razgledao je i obližnje gradilište novog cestovnog mosta na Dravi kod Botova«, čije je dovršenje trebalo imati utjecaja na dodatno povećanje broja gostiju¹⁴.

2.2. Turističke ambicije naglo rastu

Može se zaključiti da je masovni ljetni povratak kupača na Šodericu povećao ambicije Grozdovih turističkih djelatnika. Hladna je zima imala za posljedicu i debeli ledeni pokrov na jezeru koji je u siječnju 1981. omogućio i formiranje sezonskog klizališta, jedinog na širem podravsko-bilogorskom prostoru. Za potpuni je ugođaj, kako je to izvještavao lokalni tjednik, bio postavljen i »razglas koji svakodnevno emitira glazbu«, a najavljeno je da će se iduće zime nabaviti i klizaljke za iznajmljivanje te da će klizalište biti na raspolaganju posjetiteljima osjetno duže nego u toj početnoj sezoni¹⁵.

¹⁰ Glas Podravine, 11. srpnja 1980., str. 7, tekst pod naslovom »Riblji restoran na Šoderici« bez navođenja autora.

¹¹ Glas Podravine, 18. srpnja 1980., str. 11, tekst pod naslovom »Ribama se loše piše« autora S.O.-a (Stjepan Odobašić).

¹² Glas Podravine, 8. kolovoza 1980., str. 1, tekst pod naslovom »Spas u hitnoj intervenciji« autora V. Kuzela.

¹³ Isto.

¹⁴ Glas Podravine, 19. rujna 1980., str. 1, tekst pod naslovom »Razgovori o međunarodnim odnosima« autora vl. k.-a (Vladimir Kuzel).

¹⁵ Glas Podravine, 6. veljače 1981., str. 3, tekst pod naslovom »Klizanje na Šoderici« autora D.B.-a (Duško Bodinovac).

Slika 1. Glavna plaža na Šoderici oko 1975. godine: tu je još drveni objekt (iz 1958.), a gradi se i ribički dom

Slika 2. Glavna plaža 1980-ih godina (fotografije uz ovaj članak snimio je Mirko Lukavski)

tjednik, za dio se programa »još uvijek ne vidi niti početak realizacije«: »Ne radi se na izgradnji obećanog igrališta za mini-golf, tereni za rekreaciju ne postoje, niti su na bilo koji način označeni, velika obalna površina koja se može dobro iskoristiti još je uvijek zatrpana ostacima improvizirane pozornice i pokidane ograde što se koristilo kao poligon za natjecanje šumskih radnika od prije nekoliko godina.«¹⁷ Autor komentara je uočio i kako ništa nije poduzeto ni da se turistička sezona na jezeru produži, odnosno da još nije otvorena jedina trgovina, restorani poput Bijele lađe i Skele još su bili zatvoreni, na šetnicama čak nisu bile postavljene ni kante za smeće, a bager koji je kopao šljunak nalazio se vrlo blizu Novinar je prigovorio i što će se takse za parkiranje na Šoderici, i to jednodnevne u iznosu od 10 dinara, naplaćivati već od 1. svibnja, iako je kupališna sezona službeno počinjala mjesec i pol dana kasnije. Jedina je proljetna ohrabrujuća informacija bila da je u jezero ubačeno tisuću kilograma amura, ribe koja se hranila podvodnom travom i algama, kako bi se na taj način smanjila opasnost po kupače.

Grozđ je krajem zime te godine održao i sastanak sa zainteresiranim građanima na kojem se raspravljalo o programu »ljetnih kulturno-umjetničkih i turističkih sadržaja na Šoderici«. Tu je napomenuto da će se, uz gradnju mini-golf igrališta, tijekom lipnja i srpnja održati »četiri manifestacije u vikendaške dane« uz sudjelovanje »niza folklornih i kulturno-umjetničkih družina Podravine te nekoliko masovnih manifestacija kao što su pjevanje i sviranje djece, pečenje vola, gađanje glinenih golubova, takmičenje u plivanju, ribolovu, atletski miting ili kros, pivarijada, itd.« Osim toga, najavljene su i »svakodnevne plesne večeri, na dva mjesta«, a pokušat će se »i s kulinarskom razdijelom«, preko koje bi restoran Bijela lađa nudio »isključivo probirana domaća jela«, dok bi se »na Skeli pripremala samo riba«. Iz rasprave se moglo zaključiti da se na Šoderici »krenulo krupnim koracima u poboljšavanju usluga«¹⁶. Turistički je entuzijazam, čini se, bio na vrhuncu.

Proljetni su dani, međutim, značili i izvjesno otrežnjenje od investicijskog i organizacijskog optimizma. Iako su spomenuti planovi prihvaćeni, kako je to uočio lokalni

¹⁶ Glas Podravine, 6. ožujka 1981., str. 9, tekst pod naslovom »Atraktivnija Šoderica« autora D.B.-a (Duško Bodinovac).

¹⁷ Glas Podravine, 17. travnja 1981., str. 3, tekst pod naslovom »Šoderica već privlači« autora Vl.K.-a (Vladimir Kuzel).

Mjesec dana kasnije ipak su uslijedili radovi na natkrivanju terase Pansiona, potvrđena je i skora gradnja mini-golfa, tako da je Šoderica u medijima predstavljani kao vrlo perpektivni »turističko-rekreativno-ugostiteljski centar«, kojemu je za dovođenje gostiju iz svih dijelova Hrvatske i jugoslavenske federacije nedostajala samo povezivanje sa seoskim turizmom, još jednim turističkim projektom u poveljama, pogotovo vezivanjem uz hlebinsku galeriju naivne umjetnosti te razne ribolovne, lovne i vinogradarske sadržaje.¹⁸ Početkom lipnja 1981.

Slika 3. Proširena plaža na Šoderici prema Bilokalnikovom odmaralištu

napokon su otvoreni ugostiteljski objekti, a iz Grozda je stigla obavijest da je i Bijela lađa adaptirana i da će se tu nuditi domaća hrana. Tih je dana održana i novopokrenuta biciklijada, uz koju će se idućih godina vezivati i otvaranje kupališne sezone. Dana 14. lipnja, kad je ta sezona i službeno počela, organizirano je i natjecanje u plivanje za sve amatere »od 7 do 77 godina«, koje je uključivalo i bodovanje za plivačke klubove s područja Zajednice općina Bjelovar. Za lokalnu je javnost posebno atraktivno bilo plivanje s jedne na drugu stranu Šoderice, gdje je među 17 amatera pobjednik bio koprivnički plivač Bruno Sever, dok je u konkurenciji žena to uspjelo Ivanka Štetan iz Virja. Istu je večer na novoootvorenoj terasi Pansiona bilo održano i natjecanje plesnih parova. Među 13 prijavljenih parova pobijedili su Bernarda Mikac i Zvonimir Habuš¹⁹.

Još jednu uspješnu kupališnu sezonu ovoga su puta djelomično kvarili komarci. Prema ironičnom komentaru lokalnog tjednika, uz obilje novih atraktivnih ponuda, turistički su djelatnici »izmislili još jednu: individualno tamanjenje komaraca, uz vrlo smiješne pokrete kupača«. Zaključak je bio da komarci i obadi mogu ugroziti turističku ponudu, a da im odgovorni iz Grozda prijete samo verbalno, valjda se nadajući da će insekti iz straha »sigurno počinuti samoubojstvo«.²⁰

Unatoč tom nemalom problemu, koji je sprečavao masovnije večernje posjete ugostiteljskim objektima i plesnjacima, toga su ljeta nastavljeni i razgovori o daljnjem širenju turističke ponude na Šoderici. Posebno je istaknut problem »uređenja dosad neuređene druge obale«, gdje je toga ljeta započela i sječa topola koje su zagađivale jezero²¹. Dojam je bio da su plaže ipak bile uređenije nego ranijih godina, a i da je ponuda bolja zbog otvaranja toliko najavljivanog mini-golfa i pribavljanja dovoljnog broja sandolina za iznajmljivanje²². Ljubitelji ribolova, na koje se posebno računalo, obradovala je i informacija iz Grozda da je započela i gradnja »kaveza za uzgoj konzumne ribe«, posebno šarana, amura, soma i cipla, s planom da se pripreme i uvjeti za uzgoj jegulja i pastrva. Usto, poručeno je da su u tijeku i pripreme za uzgoj pataka.

Tog je vrućeg ljeta oboren novi kupališni rekord, o čemu je s neskrivenim oduševljenjem pisao lokalni tjednik. U nedjelju prvog kolovoškog vikenda od »nesnosne žege« odlaskom na jezero spašava-

¹⁸ Glas Podravine, 22. svibnja 1981., str. 3, tekst pod naslovom »Dogovor turizam gradi« autora V. Kuzela.

¹⁹ Glas Podravine, 19. lipnja 1981., str. 5, tekst pod naslovom »Voda i sunce dobili konkurenciju« autora V. K.-a (Vladimir Kuzel).

²⁰ Glas Podravine, 10. srpnja 1981., str. 5, tekst pod naslovom »Primjer hvale vrijedan i oni drugi«, potpisan s »vaš Reporter«.

²¹ Glas Podravine, 17. srpnja 1981., str. 2, tekst pod naslovom »Dogovor o budećem izgledu Šoderice« autorice J.L. (Jadranka Lakuš).

²² Isto, str. 5, tekst pod naslovom »Bit će zadovoljeni različiti ukusi« autora D.B.-a (Duško Bodinovac).

Slika 4. Gotovo sve ljetne dane ugostitelji su na Šoderici ostvarivali dobar posao

Slika 5. Prodaja sladoleda i tiska

lo se »oko 20.000 ljudi«, koji su »okupirali svako slobodno mjesto na obje strane obale«. Riječ je, dakle, bila o brojci koja se tada povezivala s brojem stanovnika Koprivnice bez prigradskih naselja. U tom je kontekst objavljeno da bi broj turista mogao uskoro i porasti, jer je Grozd najavio pregovore s predstavnicima željeznice za pokretanje turističkog vlaka za Šodericu, koji bi vikendom kretao iz Zagreba.

Odmah se pokazalo da za takvu »najezdu« gostiju nedostaju ugostiteljski i infrastrukturni sadržaji i kapaciteti, što znači da se moglo ubrati manje novca nego što bi to navedeni broj posjetitelja mogao sugerirati. Euforično je zaključeno da je Šoderica« ipak »zlatni rudnik« i ubrzano trebaju slijediti nove investicije, u čemu Grozd ne bi smio biti usamljen, već da bi svoj turistički interes mogle naći i druge tvrtke. Pritom je sugerirano da neke važnije koprivničke tvrtke nikad nisu značajnije ulagale sredstava u Šodericu, a da su istovremeno gradile ili kupovale turističke objekte po jadranskoj obali, što se tumačilo kao svojevrsni manjak lokalpatriotizma²³.

Kako su se u izvještavanju s jezera stalno izmjenjivali ohrabrujući i upozoravajući sadržaji, tako je u istome broju lokalnog lista objavlje-

no i kako je Šoderica toga vikenda »uzela još jednu žrtvu«, drugu te sezone, kad se mladi neplivač utopio u blizini obale, ne znajući da je na tom dijelu duboka voda. Taj je nesretni slučaj iskorišten da bi se upozorilo kako »još uvijek nije uvedena stalna dežurna služba spašavanja«²⁴. Samo tjedan dana kasnije jezero je uzelo i treću žrtvu, još jednog neplivača koji nije znao gdje može ući u vodu.

Pri kraju sezone objavljeno je da je u toj iznimnoj sezoni, prema procjeni Grozda, Šodericu posjetilo »više od 250.000 tisuća gostiju«, a da je u ljetnim mjesecima gotovo svake nedjelje na prostoru jezera bilo parkirano i »više od 3000 automobila«²⁵. U prigodnom je novinskom komentaru ipak navedeno kako turistički potencijali nisu ni iz daleka iskorišteni, a žaoka je bila upućena i onima koji bi se trebali više brinuti od dovođenju gostiju iz drugih gradova i regija: »Vjerojatno je osnovno pitanje da li su turističke agencije u Koprivnici isključivo za to da izvoze Koprivničane u druga izletišta i ljetovališta,

²³ Glas Podravine, 7. kolovoza 1981., str. 1, tekst pod naslovom »'Zlatni rudnik' – Šoderica« autora VI.K.-a (Vladimir Kuzel), str. 3, tekst pod naslovom »Vlakom na Šodericu« bez navođenja autora.

²⁴ Isto, str. 10, tekst pod naslovom »druga žrtva Šoderice« bez navođenja autora.

²⁵ Glas Podravine, 21. kolovoza 1981., str. 1, tekst pod naslovom »Na Šoderici 250.000 posjetilaca« bez navođenja autora.

ili su tu i zato da dovlače druge u Koprivnicu.«²⁶ Odgovor je, dakako, bio sugeriran. Nedvojbeno je, ipak, bilo to da je 1981. na Šoderici bila dotad najuspješnija turistička godina, čak i iznad objektivnih očekivanja. U tom je ozračju tijekom jeseni iste godine Grozd pokrenuo i radove na uređenju »više od 500 metara plaže desno od Skele prema zapadu«. Na tom su prostoru započeli i radovi na izgradnji novog ugostiteljskog objekta sa skladištima kod borove šume, s kapacitetom »200 do 400 sjedećim mjestima«. Iz iste su tvrtke najavili i dvostruko povećanje kapaciteta Pansiona u njegovom zatvorenom dijelu, uz renoviranje kuhinje i sanitarnog čvora²⁷.

2.3. Investicije na vrhuncu, broj gostiju opao

Već i podatak da su u siječnju započele rasprave o Šoderici dovoljno je govorio o stalnom rastu turističkih ambicija. U medijima je objavljeno da su do početka zime uspješno okončani još krajem turističke sezone najavljivani radovi na spomenutom uređenju nove plaže u duljini od oko pola kilometra, koja je dobila naziv Lazine, čiji je kapacitet u sezoni bio 6000 kupača. Glas Podravine je iznio i detalje toga projekta, koji je trebao u cijelosti biti okončan do 1. svibnja: »Do toga mjesta produžena je i vodovodna mreža, predviđa se izgradnja dva kompleta tuševa, a u planu je i podizanje objekta za prihvata 400 gostiju. Taj objekt za koji su već izrađeni projekti bio bi paviljonskog tipa za višestruku namjenu. U njegovu središnjem dijelu osigurava se prostor za ples ili kulturno-zabavne priredbe, a oko njega rasporedila bi se mjesta za goste. Središnji dio paviljona planira se i za smještaj pokretnog kino-projektora koji bi omogućavao da se uz vodu jezera prikazuju filmovi. Uz ovaj paviljon bit će izgrađen i skladišni prostor dijelom ukopan u zemlju koji bi ujedno služio i kao prirodni hladnjak za veće količine pića, dok bi se cijelom njegovom dužinom postavio šank na kojemu bi se prodavala jela i pića.«²⁸

Predsezona je opet započela zimskim klizanjem po zaledenom jezeru, jer je debljina leda dosegla i do 30 centimetara. Ovoga je puta, međutim, to bilo puno organiziranije nego godinu ranije, a nova je atrakcija bio i zimski ribolov, koji je omogućen bušenjem rupa u ledu. Što se klizanja tiče, organizirane su i dvije natjecateljske discipline: brzo klizanje na 200 metara i slalom na 80 metara, a za svaku su po starosti bile tri kategorije natjecatelja. Grozd kao organizator pripremio je za natjecatelje besplatne tople napitke i sendviče. Posjetitelja je, kako je objavljeno, bilo prilično, a za natjecanje se prijavilo pedesetak natjecatelja, od kojih su najbolji i posebno nagrađeni²⁹.

Te je zime, što je potaknuto upravo stanjem na Šoderici, otvoreno i pitanje smještajnih kapaciteta u koprivničkoj općini. Uzme li se u obzir procijenjene brojke od četvrt milijuna posjetitelja toga jezera, podatak o samo 8651 gostu koji je prenoćio u registriranim objektima na području cijele općine doimao se iznimno niskim, tim više što se tu nemali dio odnosio na poslovne posjete koprivničkim tvrtkama. Iako je u nadležnoj službi, Općinskom komitetu za privredu i društveno planiranje, rečeno da se puno toga čini kako bi se podigla kvaliteta usluga, pogotovo u objektima vezanim uz Šodericu, bilo je izvjesno da na jezero ne mogu u većem broju dolaziti turisti koji bi tu boravili više dana³⁰. Time je Šoderica za goste iz daljnjih destinacija i nadalje ostala na razini jednodnevnog izleta u dane vikenda.

U cilju dodatnog privlačenja gostiju, Grozd je početkom lipnja 1982. odlučio ukinuti naplaćivanje naknade za parkiranje automobila na području jezera, oko čega je ranijih godina bilo puno prijedora, jer uređenih parkirališta ionako nije bilo. To je obradovalo posjetitelje, a time je nestalo i dugačkih kolona

²⁶ Glas Podravine, 28. kolovoza 1981., str. 3, tekst pod naslovom »Koprivnički turizam nije samo Šoderica« autora Ive Čičina.

²⁷ Glas Podravine, 11. prosinca 1981., str. 1, tekst pod naslovom »Šoderica se priprema za ljeto« autora Vl.K.-a (Vladimir Kuzel).

²⁸ Glas Podravine, 15. siječnja 1982., str. 3, tekst pod naslovom »Kino kod jezera Šoderica« autora Vl.K.-a (Vladimir Kuzel).

²⁹ Glas Podravine, 5. veljače 1982., str. 9, tekst pod naslovom »Jezero nije samo za kupanje« autora D.R.-a (Dragutin Rendić).

³⁰ Glas Podravine, 19. veljače 1982., str. 3, tekst pod naslovom »Ugostitelji pod ruku s turizmom« autora J.(ove) Rojčevića.

Slika 6. Na Šoderici je 1980-ih godina proradio i restoran na vodi

svih uzrasta. Glavnu je nagradu dobio bicikl koprivničkog dimnjačara Matije Grošeka, koje je na prtljažnik uspio montirati kompletni dimnjak. Dodatni je razlog odugovlačenje službenog početka kupališne sezone ležao i u činjenici da je biciklijada bila idealna prilika da se otvori i veliki Grozdov ugostiteljski objekt na plaži na Lazinama, za koji je objavljeno da je stajao 18,33 milijuna dinara.

Glas Podravine je tom prilikom napravio i »vodič ugostiteljsko-turističkog kompleksa Šoderica«, koji je zanimljivo po tome što je prvi puta pobrojio sve ono što se nudilo potencijalnim posjetiteljima. Iz vodiča se uočavalo da su gosti u ljeto te 1982. na jezeru imali mogućnost posjetiti čak osam komercijalnih ugostiteljskih objekata, od kojih su neki pružali i specifične sindikalne sluge svojim zaposlenicima: Pansion, Skela, Bijela lađa, Depadansa Lazine, Ribički dom Podravke, Ribički dom, Željeznički dom i Dom odmora Bilokalnik. Na jezeru je stalno bila otvorena prodavaonica robe široke potrošnje Avarda iz Gole, kao i nekoliko privatnih štandova s voćem i povrćem te kiosk s tiskovinama, a napokon je adekvatno uređen i prostor za kampiranje. Kino na Lazinama prikazivalo je filmove ponedjeljkom, utorkom i srijedom, živa je muzika do ponoći bila u tri objekta, prva je pomoć bila dežurna subotom i nedjeljom, a jezero je imalo i tri željezničke linije od Koprivnice, kao i šest stalnih autobusnih linija³³. Ta je množina sadržaja stvarala dojam da se jezero ubrzano pretvara u jedno od najznačajnijih hrvatskih kontinentalnih turističkih odredišta.

Prvo veće razočaranje uslijedilo je na kraju ljetne sezone. Prošlogodišnji rekordi u posjeti ne samo da nisu nadmašeni, već je lokalni tjednik ustvrdio da sezona »nije dala onakve rezultate kako je planovima bilo zamišljeno«. Razlog su, kako je rečeno, bile »neke stare bolesti«, jer gradnja objekata i infrastrukture nije bila dovoljna da bi bitno povećala interes potencijalnih gostiju. Naglašeno je da se u budućnosti treba pobrinuti za »gotovo svakodnevne sadržaje različite po namjeni i približavanju što većem broju posjetitelja«. Drugim riječima, da je potrebno više pozornosti usmjeriti na posjetitelje, jer objekti sami po sebi nisu dovoljni mamac, ponajprije u smislu što većeg broja najrazličitijih manifestacija, posebno onih kulturnih i, posebno, zabavnih. Ugostitelji su, pak, za manje prilode okrivili kišne vikende, kojih je toga ljeta bilo više nego onih sunčanih. Na kraju je prevladao optimistički stav da se svi uočeni problemi moraju ispraviti do »naredne sezone«³⁴.

na prilazu jezeru³¹. Objavljeno je i kako je plaža na Lazinama pripremljena za dolazak gostiju, a početak sezone, koji je zbog organizacijskih razloga pomaknut mjesec dana kasnije, dakle na početak srpnja, obilježila je biciklijada, čiji je start bio na koprivničkom Trgu maršala Tita. Organizator je ovoga puta i formalno postao Glas Podravine, no u kampanju su se uključili i listovi na republičkoj razini, tako da su nagrade najzanimljivijim učesnicima dijelili i Večernji list i Arena³². Tjedan dana kasnije u lokalnom je tjedniku objavljena i opširna foto-reportaža s biciklijade, u kojoj je navedeno da je bilo čak 700 učesnika

³¹ Glas Podravine, 11. lipnja 1982., str. 4, tekst pod naslovom »Ukinuta taksa za Šodericu« autora Iv.B.-a (Ivan Bratković).

³² Glas Podravine, 18. lipnja 1982., str. 3, tekst pod naslovom »Čitateljima 20 vrijednih nagrada« bez navođenja autora.

³³ Glas Podravine, 9. srpnja 1982., str. 7, tekstovi pod naslovom »Uspio pohod biciklima« i »Od zabave do restorana« autora Ive Čičina i D.(ragutina) Rendića.

³⁴ Glas Podravine, 3. rujna 1982., str. 1, tekst pod naslovom »Uz objekte i sadržaji« bez navođenja autora.

2.4. Jezero prepuno, sadržaji gotovo nikakvi

U zimskim mjesecima 1983. nije bilo novinskih izvještaja o klizanju na zaleđenom jezeru. Očito je da su vremenske prilike pokvarile taj vid predsezona, važne za percipiranje Šoderice kao perspektivnog turističko-rekreativnog središta. Tih je dana udarna vijest bila da se u Pansionu uređuje sanitarni čvor, kako bi se poboljšali »neodgovarajući higijenski uvjeti«. Najavljeno je da će se do proljeća »sadašnje dvoje toaletne prostorije proširiti na tri u muškom i pet u ženskom dijelu«³⁵. Sukladno toj investicijskoj defanzivi, objavljena je i fotografija »pustog i osamljenog« jezera u zimskom ambijentu. Napomenuto je kako u jedini otvoreni restoran, spomenuti Pansion, »dnevno navrati u prosjeku jedan do dva gosta«, a i da »ne bi bilo loše i da se i obale jezera počiste da ne izgledaju neuredno«, kako je to fotografija sugerirala³⁶. I početkom proljeća je ponovljeno kako objekti opet »zjape prazni« jer se razmišlja samo o ljetnoj sezoni pa je lokalni tjednik predložio da se organizira barem »iznajmljivanje čamaca i drugih plovila« za romantične vožnje jezerom te da se uz glazbu iz zvučnika organiziraju roštiljake na otvorenom³⁷.

Kako bi kontroverze oko Šoderice bile potpune, krajem proljeća te godine eskalirao je i sukob između Zajednice ribolovnih društava Koprivnica i Grozda. Ugostiteljska je tvrtka zbog potrebe za svježom ribom svojih objekata navodno htjela loviti mrežama, čemu su se sportski ribolovci žestoko usprotivili, jer su se oni brinuli o poribljavanju jezera. Ribolovci su najavili i mogućnost pokretanja sudskog spora, zahvaljujući čemu su utihnule i Grozdove ambicije da Šoderica postane regionalno ugostiteljsko središte za goste željne kvalitetne riječne ribe³⁸.

Početak je sezone opet predstavljala biciklijada »s više stotina biciklista«, za koje se ispostavilo da su bili u rasponu od četiri do 74 godine. Mediji su zabilježili da je najstariji bicikl vlasnika Štefa Hojsaka navodno bio napravljen pred 170 godina, a opet je bilo i nekoliko ručno rađenih bicikala na tri i četiri kotača, kao i jedna – rikša. Iako je godinu ranije svečano otvorena, za plažu Lazine je rečeno da je i na početku aktualne sezone ostala nedovršena³⁹.

Slika 7. Narodni sportovi na Šoderici: alka na biciklu

Slika 8. Narodni sportovi na Šoderici: trčanje u jutenim vrećama

³⁵ Glas Podravine, 21. siječnja 1983., str. 3, tekst pod naslovom »Uređenje pansiona Šoderica« bez navođenja autora.

³⁶ Glas Podravine, 11. veljače 1983., str. 3, tekst pod naslovom »Na Šoderici stanje – pusto« autora D.R.-a (Dragutin Rendić).

³⁷ Glas Podravine, 25. ožujka 1983., str. 1, tekst pod naslovom »Šoderica privlačna i u proljeće« autora D.(ragutina) Rendića.

³⁸ Glas Podravine, 3. lipnja 1983., str. 6-7, tekst pod naslovom »Tko će uriboloviti šoderičke vode« autora Vladimira Kuzela i Mirka Kvakarića.

³⁹ Glas Podravine, 10. lipnja 1983., str. 2, tekst pod naslovom »Zabava za bicikliste« autora D.(ragutina) Rendića.

Slika 9. Sportovi: povlačenje užeta

Slika 10. Sportovi: mali nogomet

dila građanima 50 novih građevinskih parcela, prosječne vrijednosti oko 95.000 dinara, a od osiguranih bi se sredstava izgradila šljunčana cesta i električna mreža⁴². Druga je dobra vijest bila da se poboljšava javni prijevoz na Šodericu. Donesena je, naime, odluka da preko vikenda da većina linija u slučaju većeg broja putnika može dobiti drugi, pa i treći autobus, odnosno »koliko god treba«. Usto, vlak koji je u 9,20 sati s povratkom u 19,20 sati vozio do Botova, produžen je do samoga jezera. Opet je aktualizirana i priča o potrebi izravne linije od Zagreba do Šoderice, ali nije nađeno rješenje kako da ta linije bude profitabilna⁴³.

Sezona se nije ni zahuktala, a vodstvo Grozda već je iznijelo brojne žalopojke u pogledu zahtjeva koji je lokalna javnost stavila pred ugostitelje. Antun Batorek, direktor Grozda, između ostalog je izjavio da »Šoderica zahtijeva velika ulaganja« te da njegova tvrtka prilično izdvaja »za besplatno prikazivanje filmova«, ali i za redovnu glazbu u Pansionu. Ustvrdio je da to Grozd »više ne može podnijeti«⁴⁰. Tih se dana Grozdovim problemima oko upravljanja infrastrukturom na jezeru bavila i Skupština općina Koprivnica, koja je pobrojala koje su sve njene obveze, od organiziranja stalne službe spašavanja i službe hitne pomoći, označavanja prostora za kupanje djece i neplivača, protupožarne zaštite pa do održavanja čistoće na cijelom jezeru. Kako bi olakšala Grozdove poslovne probleme, Općina je za te svrhe odlučila iz proračuna izdvojiti 720.000 dinara, no i nadalje su bila podijeljena mišljenja vijećnika o mogućnosti da se jedna ugostiteljska tvrtka bavi poslovima koji izlaze iz njenog djelokruga rada i kompetencija⁴¹.

Jedan od načina jačanja uloge turističko-rekreacijskog središta bilo je i prodavanje parcela za vikendice, tako da je početkom ljeta 1983. Skupština općine ponu-

⁴⁰ Glas Podravine, 24. lipnja 1983., str. 6-7, tekst pod naslovom »Disko-klub nesporazuma«, autorice Jadranke Lakuš.

⁴¹ Isto, str. 3, tekst pod naslovom »Efikasnije gospodarenje Šodericom« autora D.D.-a (Dragan Desnica).

⁴² Glas Podravine, 8. srpnja 1983., str. 2, tekst pod naslovom »Nova gradilišta« autora D.D.-a (Dragan Desnica).

⁴³ Isto, str. 5, tekst pod naslovom »Vlakovi za Šodericu« autora Ive Čičina.

Unatoč početnom pesimizmu u uspjeh kupališne sezone, u srpnju je javnost s radošću informirana da su vikendom posjete jezero na više nego zadovoljavajućoj razini: »Ako ove nedjelje nije bilo dvadeset hiljada kupača, onda ih nikad nije bilo.« Zaključeno je bilo da je i plaža Lazine, oko čijeg je uređenje bila najviše polemika, opravdala očekivanja i da je i na njoj jedva pronađeno koje slobodno mjesto za sunčanje. Gotovo je s ponosom naglašeno da je gostiju, pogotovo djece, bilo toliko da se pokazalo kako nisu pripremljene dovoljne količine sladoleda i gustih sokova⁴⁴. Tako su neorganiziranost ugostitelja, karakteristična za tvrtke u društvenom vlasništvu, toga puta iskorištena da bi se naglasio veliki interes za »podravsku rivijeru«.

Lokalni je tjednik tu situaciju ipak iskoristio da bi napravio analizu kapaciteta i kvalitete ugostiteljskih usluga. Zaključeno je da je ponuda previše skromna za ozbiljnije turističke ambicije, a i da tijekom vikenda ima puno »uskih grla«. Između ostalo, objavljeno je da od 18 Grozdovih konobara stalno angažiranih na Šoderici, samo njih osam ima ugostiteljske kvalifikacije, a i da je zbog samo jedne skućene Avardove prodavaonice iznimno loše organizirano i snabdijevanje robom široke potrošnje, pogotovo u domeni svježeg mesa, voća i povrća⁴⁵. Na kraju je sezona zaključak bio sukladan kontroverzama koje su je pratile: »Šoderica je bila prepuna, voda nikad toplija, sadržaji (osim biciklijade i ustaljene glazbe) kao i uvijek – dakle, gotovo nikakvi.«⁴⁶

2.5. Grozd se jednostrano odriče upravljanja Šodericom

Problemi koji su se nazirali godinu ranije, 1984. su poprimili još ozbiljnije razmjere. Početkom ožujka te godine Šoderice kao točka dnevnoga reda dospjela pred članove Izvršnog vijeća Skupštine općine. Tu je napomenuto kako je općinski Turistički savez dužan napraviti cjeloviti program uređenja »rekreacionog kompleksa«, a sredstva bi se, kako je napomenuto, ponajprije trebala naći za širenje

Slika 11. Sportovi: mini-golf

Slika 12. Sportovi: »bicikliranje« na vodi

⁴⁴ Glas Podravine, 15. srpnja 1983., str. 1, tekst pod naslovom »Rekordan posjet Šoderici« autora I.(ve) Čičina.

⁴⁵ Glas Podravine, 12. kolovoza 1983, str. 6, tekst pod naslovom »Priučeni konobari i poteškoće u snabdijevanju« bez navođenja autora.

⁴⁶ Glas Podravine, 2. rujna 1983., str. 5, tekst pod naslovom »Turizam« bez navođenja autora.

Slika 13. S izbora za Miss Šoderice 1989. godine

Slika 14. Slikar Ivan Generalić okružen missicama na Šoderici 1989.

vodovodne i izgradnju kanalizacijske mreže, dodatnih sportskih objekata i parkirališta. Ispostavilo se da Izvršno vijeće ne raspolaže sredstvima za te namjene, već da bi to trebao biti tek početak razgovora s onima koji su zainteresirani za takva ulaganja. Napomenuto je, međutim, da bi značajni doprinos mogla dati Općinska konferencija SSO Koprivnica, tako što bi »osnovala omladinske radne brigade koje bi sudjelovale u gradnji objekata i u uređenju turističkog kompleksa«⁴⁷. Dakle, umjesto komercijalnog pristupa, naglasak je voluntaristički stavljen na dobrovoljni rad.

Nadu u dobru sezonu i ovoga je puta početkom lipnja ponudila tradicionalna bicikljada, u koju su se po prvi puta, zahvaljujući cestovnom graničnom prijelazu u Goli, uključili i biciklisti iz susjednog mađarskog Nagyatada. Pobjednik je ovoga puta bio bicikl u obliku kade, koji kao da je nagovijestio da će sezona biti toliko kišna da će većina Podravaca doista više uživati u kupanju u svojim kućama. Jezerska voda, kako se navodi u novinskom izvještaju, bila je prehladna za kupanje, tako da ni dio ugostiteljskih objekata još nije bio otvoren⁴⁸.

Još jedno pro hladno i vlažno ljeto, praćeno pravom najezdom komaraca jer Grozd nije imao sredstava za njihovo prskanje, rezultiralo je manjkom gostiju i daljnjim eskaliranjem već uočenih problema: »Šoderica je ovoga ljeta više pusta nego puna gostiju, ali trave ne nedostaje, komarci napadaju malobrojne goste, a voda se zamuti čim se uđe u nju... Mnogi posjetitelji isticali su nezadovoljstvo ugostiteljskim uslugama – od visokih cijena, spore i neljubazne podvorbe, do toplih pića...Prije svega, uzroci ovakvog stanja, pored opravdanih subjektivnih razloga, leže i u neriješenom pitanju: Čija je zapravo Šoderica?«⁴⁹

Ono što je »visjelo« u zraku, dogodilo se tijekom sezone. Radnički savjet OOUR-a Grozd donio je, naime, odluku o »jednostranom odricanju gospodarenja Šodericom«. Razlozi s kojim se ta ugostiteljska tvrtka suočila bili su dobro poznati javnosti: »Plaže nisu uređene, čistoća nije na potrebnoj razini, pro-

⁴⁷ Glas Podravine, 9. ožujka 1984., str. 1, tekst pod naslovom »Što i kako graditi na Šoderici?« autora D.D.-a (Dragan Desnica).

⁴⁸ Glas Podravine, 8. lipnja 1984., str. 1, tekst pod naslovom »U kadi na Šodericu« autora D.R.-a (Dragutin Rendić).

⁴⁹ Glas Podravine, 10. kolovoza 1984., str. 4, tekst pod naslovom »Otužna Šoderica 1984.« autora Vladimira Ninkovića.

blematična je košnja trave, nema tuševa, nema dovoljno pitke vode, o smještajnim kapacitetima za goste ne može se ni govoriti, kampa praktički niti nema, ugostiteljske usluge bez obzira na razloge ni u kom slučaju ne zadovoljavaju.⁵⁰ U Grozdu su objasnili da ih i tako manjkava usluga vođenja brige o jezeru stoji gotovo pet milijuna dinara⁵¹, od čega Općina Koprivnica preko Turističkog saveza vraća samo milijun dinara. Umjesto novca, iz političkih je struktura stizala opet poruka da bi situaciju mogao poboljšati omladinski dobrovoljni rad, odnosno da bi brigu o uređenju Šoderice morale preuzeti omladinske radne brigade. No, o tome je drugu godinu zaredom nedostajalo bilo kakvog konkretnijeg dogovora. Činjenica je da Izvršno vijeće Skupštine općine na jednostrani izlazak Grozda iz upravljanja jezerom nije promptno reagiralo, već su novinari dobili informaciju da će ta točka biti na dnevnom redu jedne od njegovih narednih sjednica.

Krajem sezone 1984. svi problemi oko financiranja Šoderice dosegli su vrhunac, jer je postalo jasno da Grozd više nije stanju voditi brigu oko tamošnje infrastrukture. Uprava te ugostiteljske tvrtke nije puno pretjerala u svojim argumentima za odricanje od nametnute joj uloge, jer je svakome bilo jasno da je prava sezona kupanja, kad dolaze na tisuće posjetitelja, samo u srpnju i kolovozu, ako i tada loše vrijeme ne pokvari udarne vikende. S toliko malim brojem turističkih dana teško da itko zadužen za održavanje objekata mogao pokrivati svoje troškove. Projekt Šoderica trebao je, dakle, velikog investitora, spremnog mnogo uložiti u popratne sadržaje koji bi sezonu produžili od ranog proljeća do kasne jeseni. Takav, međutim, godinama nije bio na vidiku.

Iako je i početkom 1985. i nadalje bilo nejasno kako će općinske vlasti reagirati na odluku Grozda da odustaje od uređivanja Šoderice, hladna je zima opet vratila klizače na zamrznuto jezero. Sredinom veljače obnovljeno je natjecanje u brzom klizanju i klizačkom slalomu, s četrdesetak natjecatelja, gdje je Grozd pružao samo ugostiteljske usluge⁵². Tih se dana u javnosti pojavila i ideja o jezeru kao idealnom podlozi i za bočanje na ledu, no vremenske prilike koje nikad nisu omogućavale dugoročniju prognozu o održivosti ledene plohe takvu ideju nisu činile izglednom.

2.6. Upravu preuzima SIZ fizičke kulture

Proljeće 1985. je predstavljalo posljednji realni rok za donošenje političke odluke o tvrtki ili instituciji koja bi se trebala brinuti o »turističko-rekreacijskom centru«. Odluka, kako se to na posredni način moglo zaključiti iz novinskih napisa, nije se temeljila samovoljnoj i na računici zasnovanoj odluci, već je presudan bio politički pritisak, budući da je Šoderica označena kao »općedruštveno dobro«.

Kako je rješenje traženo u dodatnom naglašavanju rekreacijske uloge toga kompleksa, o čemu se često govorilo još od kraja 1970-ih godina, za novog »gazdu« izabran je SIZ fizičke kulture⁵³. Ante Babić, predsjedavajući toga SIZ-a, vidio je šansu u činjenici da su gospodarska kriza i visoka inflacija, koji su doveli do pada životnog standarda, Šodericu dodatno učinili zanimljivom za turističke aktivnosti, pogotovo dok se realiziraju dodatni rekreacijski sadržaji. Babić je informirao javnost da je Skupština općine u cilju novog investiranja donijela i odluku da će općinsko gospodarstvo namjenski za potrebe upravljanja Šodericom mjesečno izdvajati 0,1 posto dohotka. Tako bi se već tijekom 1985. prikupilo 7,3 milijuna dinara. Prvi bi projekt, kako je napomenuo, trebao obuhvatiti izgradnju »travnatog nogometnog igrališta dimenzija 90x60 metara, zatim jednog univerzalnog asfaltnog igrališta za rukomet, mali nogomet, košarku i odbojku«, dok bi se na nekim mjestima postavili i »stolovi za stolni tenis«, a razmišljalo se i o »poligonu za obuku neplivača«. SIZ bi i dalje imao ugovor s Grozdom oko održavanja

⁵⁰ Isto, str. 3, tekst pod naslovom »Čija je (konačno) Šoderica« autora D.B.-a (Duška Bodinovca).

⁵¹ Isto. Kad bi se pokušalo ta sredstva pretvoriti u kune, onda je Grozd za redovno održavanje Šoderice, uključujući i plaće radnicima na tim poslovima, godišnje izdvajao oko dva milijuna kuna. U to, dakako, nisu bile uključene investicije i troškovi uređenja ugostiteljskih objekata.

⁵² Glas Podravine, 22. veljače 1985., str. 1, tekst pod naslovom »Brzo, i slalom klizanje« autora I.(vana) Bratkovića.

⁵³ Puni je naziv te institucije zadužene za brigu o sportu i rekreaciji bio Samoupravna interesna zajednica fizičke kulture, a njene je zadatke bio da raspoređuje sredstva iz općinske blagajne namijenjena sportskim klubovima i udrugama, kao i održavanje sportskih objekata koji su bili u društvenom vlasništvu.

zelenih površina, sanitarnih čvorova te odvoza smeća, ali bi novi upravitelj Šoderice imao »mogućnost nadzora na kvaliteti ovih radova, jer do sada to nije bilo dobro obavljeno«⁵⁴.

Lokalna je javnost mjesec dana kasnije bila obasuta optimističkim najavama o ponovnom buđenju popularnog kupališnog odredišta. Izdvajanje iz dohotka po stopi od 0,1 posto počelo je davati rezultate, tako da je Ante Babić bio uvjeren da će do početka glavne sezone »biti završeni svi planirani sportski sadržaji« te da se istovremeno »uređuju nove i dotjeruju stare plaže« i da će biti »napokon postavljena i javna telefonska govornica«. Grozd se, s druge strane, obvezao da će aktivirati sve svoje ugostiteljske kapacitete, uključujući preuzimanje troškova za glazbu i kino na otvorenom, dok je u Pansionu obavljena još jedna adaptacija u cilju smanjivanja gužvi u danima vikenda⁵⁵. Dojam je bio da se još nikada tako ambiciozno ne kreće u kupališnu sezonu. Po tvrđeno je to i uobičajenoj lipanjskoj biciklijadi. Na njoj je među 600-tinjak učesnika bilo i prilično biciklističkih rekreativaca iz mađarskih pograničnih naselja, čak i jedan student s Cipra, zbog čega je manifestacija nazvana međunarodnom, a goste je, između ostalih, zabavljao i Mariška bend⁵⁶.

S obzirom da je Grozd odricanjem o upravljanja jezerom izgubio i svoj dotadašnji monopolistički status, građani su informirani da se na jezeru od te sezone mogu pružati »razne pečenjarske usluge, usluživanje u kioscima i drugim objektima izvan ugostiteljskih objekata te u odgovarajućim poslovnim prostorijama«. Obrazloženje te odluke dao je Ivo Pobi, predsjednik Općinskog komiteta za privredu i društveno planiranje, naglašavajući da se time želi »intenzivirati raznih usluga na području Šoderice«, ali je ostalo ograničenje da se ne može »pružanje tih usluga povjeriti drugoj osobi, niti (se) može koristiti dopunski rad drugih osoba«⁵⁷. Bio je i prvi javni poziv na pružanje usluga, dakle jedan od vidova malog poduzetništva, koje je samoupravni socijalistički model na razne načine kočio sve do sredine 1980-ih godina, ali su ipak ostala ograničenja u načinu njegova obavljanja.

Aktualizaciji Šoderica pogodio je i znatni rast cijena aranžmana na jadranskoj obali, tako da su i cijene ljetovanja u objektima koprivničkih tvrtki osjetno narasle. Primjera radi, toga se ljeta samo 900 Podravkaša prijavilo za odmarališta u Pirovcu, na Čiovu i u drugim destinacijama, što je bilo višestruko manje nego nekih ranijih godina. Šoderica je na taj način dobila na popularnosti, iz medija saznajemo da su se pojavili novi problemi. Vodovodna mreža, koja se od 1960-ih godina počela graditi iz vodocrpilišta iza željezničke pruge, iz godine se u godinu je s rastom vikend-naselja širila, ali je zbog prekapacitiranosti dosegla svoj limit. U ljeto 1985., koje je bilo iznimno sušno, u više se navrata događalo da korisnici, unatoč plaćanja svih pristojbi, ostanu bez vode, o čemu je informirana javnost⁵⁸. Sredstva za povezivanje mreže s postojećom vodovodnom infrastrukturom nisu pronađena, pa je i to limitiralo daljnje razvojne planove. Usporedbe radi, Glas Podravine je upravo tih tjedana pisao kako su napokon krenuli radovi izgradnji vodovodne i kanalizacijske mreže u čak 12 koprivničkih ulica, što je predstavljalo znatno iskušenje za općinski investicijski potencijal, pogotovo u okolnostima kada su stambeni objekti morali imati prioritet pred vikendaškima.

Interesantno je da o brojčanim pokazateljima tog vrućeg i sušnog ljeta nije puno pisano, iz čega se posredno izvlači zaključak da turistički rekordi vezani uz dane vikenda zacijelo nisu bili rušeni. Bitno je, ipak, spomenuti da se ljetna sezona protegnula i na rujun, kad je u Pansionu, kao odraz sve intenzivnijih veza sa susjednom državom, održan i uspješni Tjedan mađarske kuhinje, uz gostovanje kulinarskih majstora, a i glazbe, iz Nagyatada⁵⁹.

⁵⁴ Glas Podravine, 19. travnja 1985., str. 2, tekst pod naslovom »Šoderica SIZ-u fizičke kulture« autora M.(irka) Kvakarića.

⁵⁵ Glas Podravine, 24. svibnja 1985., str. 3, tekst pod naslovom »'Podravska rivijera' – spremna« autora Ivana Bratkovića.

⁵⁶ Glas Podravine, 7. lipnja 1985., str. 1, tekst pod naslovom »Kupanje započelo – biciklima« autora D.R.-a (Dragutin Rendić).

⁵⁷ Glas Podravine, 14. lipnja 1985., str. 2, tekst pod naslovom »Bolja ponuda na Šoderici« autora D.(ragana) Desnice.

⁵⁸ Glas Podravine, 23. kolovoza 1985., str. 4, pismo pod naslovom »Tko je odgovoran?« autora Vlade Hercega.

⁵⁹ Glas Podravine, 13. rujna 1985., str. 4, tekst pod naslovom »Mađarska trpeza na šoderičkom stolu« autora

Teško je objasniti zašto Šoderice tijekom 1986. gotovo nestaje sa stranica lokalnog lista. U toj su godini, ako ne računamo tekstove gdje se to jezero spominjalo u kontekstu, o »podravskoj rivijeri« pisano je u samo četiri navrata. Možda je riječ bila o svojevrsnom zasićenju javnosti tom temom, ponajprije zbog učestalih obećanja o rješavanju niza problema. Iz objavljenog se nije moglo uočiti je li SIZ fizičke kulture, osim gradnje novih sportskih terena, uspio usluge podići na višu razinu.

2.7. Omladinska radna akcija za uređenje zelenih površina

Sudeći prema izvještajima, Šoderica je opet bila poprilično pusta u predsezoni, ali je toga ljeta bila čišća nego inače, zahvaljujući najavljenoj kontroli nad Grozdovim službama za održavanje. Ponuda sportskih i rekreativnih sadržaja bila je, čini se, zadovoljavajuća, a vraćene su i neke večernje zabavne manifestacije, poput natjecanja plesnih parova, češćih koncerata estradnih zvijezda, a toga je ljeta prvi puta najavljen i izbor za »Miss Šoderice«. S druge strane, redovne su bile i informacije o sve češćem nedostatku pitke vode, tako da su vlasnici stambenih i ugostiteljskih objekata upozoravani zbog njene pretjerane potrošnje vikendima. Kako je ta sezona bila neusporedivo kišnija nego godinu ranije, opet se kao ozbiljni problem nametnulo nedovoljno prskanje komaraca, a nestabilno je vrijeme bilo i razlog što nije aktivirana i najavljivana obuka neplivača⁶⁰. Sukladno tome, na kraju sezone opet nije objavljeno koliko je te godine bilo posjetitelja, niti kako su poslovali ugostitelji, među kojima je prvi puta bilo i privatnika.

Na početku ljetne sezone 1987. najviše je truda uloženo oko biciklijade, koja je zbog gostiju iz Mađarske i formalno proglašena međunarodnom. Napokon je realizirana i više puta najavljivana potreba da se u uređivanje turističko-rekreacijskog središta uključe i omladinske radne brigade. U lipnju, naime, bila organizirana lokalna radna akcija, koje su okupile omladinske organizacije Podravke, Bokalnika i Sloge, kao i pripadnici JNA, njih 300-tinjak, a zadatak im je bio uređivanje zelenih površina. Radovi su trajali više dana, a za učesnike je osigurana prehrana i, kako je napomenuto, »dovoljno alata«⁶¹. Dok su omladinci uređivali zelenilo, posjetitelji su se zabavljali na modnoj reviji i izboru najljepše djevojke Šoderice, gdje je pobijedila Varaždinka Svea Cajzberger. Grozd je oglasom, u kojem je kao voditelj predstavljen Mladen Pavković, dok je gost večeri bio Milan Remar – Joža Klopotec, pozivao Koprivničance da se sami uvjere »zašto se svake subote na Lazinama traži stolica više!«⁶²

Toga se ljeta pojavio i širi novinski osvrt na kvalitetu usluga na jezeru. Tu je pohvaljena odluka o davanju upravljanja u ruke SIZ-u fizičke kulture, kao i uvođenje općinskog doprinosa za uređenje Šoderice. Napomenuto je da je već ukupno uređeno dva kilometra plaža, prostor za neplivače, uvedena liječnička dežurstva, izgrađena brojna igrališta, javna rasvjeta, postavljene klupe i zasađeno 400 mladih stabala, a čak su i komarci, svojevrsni zaštitni znak jezera, prskani u dva navrata. Posebna je vrijednost turističkog središta, kako je to autor ustvrdio, što lokalne tvrtke u svojim objektima dijelu radnika osiguravaju besplatne godišnje odmone, a i sve je više raznih zabavnih sadržaja. U lošim je navikama pojedinaca, i posjetitelja i vlasnika objekata, nađeno i opravdanje za nedostatak pitke vode i povremeno gomilanje smeća po plažama. Spomenuo je i dotad malo poznati podatak da ferijalni savez, ali i nudisti, traže prostor za svoje kampove na drugoj strani jezera. Zaključak je Glasova novinara zračio optimizmom, naglasivši da je »podravska rivijera« prava alternativa za daleke i skupe jadranske destinacije: »Šoderica je tu, doma, jeftina i – sve ljepša.«⁶³

Kako je sve oko Šoderice uvijek bilo prepuno kontroverzi, u čemu su se novinari nalazili u krajnje nezahvalnoj poziciji onih koji su istodobno morali naglašavati njene turističke potencijale i uočavati

D.R.-a (Dragutin Rendić).

⁶⁰ Glas Podravine, 18. srpnja 1986., str. 1, tekst pod naslovom »Šoderica sve bliže očekivanome« autora D.B.-a (Duško Bodinovac).

⁶¹ Glas Podravine, 12. lipnja 1987., str. 1, tekst pod naslovom »Mladi uređuju Šodericu« autorice J.L. (Jadranka Lakuš).

⁶² Glas Podravine, 17. srpnja 1987., str. 9.

⁶³ Glas Podravine, 24. srpnja 1987., str. 3, tekst pod naslovom »Šoderice jeftina i urednija« autora D.B.-a (Duško Bodinovac).

Slika 15. Natjecanje u plesu

brojne slabosti, tako se u istome broju lokalnog tjednika našla i bilješka koja je o zbivanjima na jezeru govorila nešto sasvim drugo: »Nakon što smo pregrmjeli ovogodišnji izbor missice koji se odvijao po ustaljenom receptu – nekoliko konobara na nekoliko tisuća ljudi, opet je aktualno pitanje vode. Zapravo, zašto da se brinemo o nekakvom vodovodu, kad se to sve elegantno može riješiti dovođenjem cisterne s vodom... Noviji ugostiteljski trendovi neka ostanu i dalje nepoznanica, kupajmo se u čaši, pijmo vodu iz cisterne i ponovno uvedimo naplaćivanje ulaznica za ulazak na jezero. Bit ćemo onda svoji na svojem!«⁶⁴

No, kako je pronalaženje optimističkih tonova bilo politički puno oportunije, na kraju sezone opet se pojavio komentar o Šoderici kao »pravom biseru ovoga kraja«. Naglašena je dobra hrana i, što je obično imalo suprotni predznak, »brza posluga«. Pohvaljena je čak i pitka voda na plaži, doduše uz samo »dvije pipe« i uz samo jedan sanitarni čvor. Postavljeno je tek pitanje zašto Grozd ne izgradi prenoćište, kako bi na jezero češće dolazili i stranci, a na plaži je uočen i nedostatak betonskog roštilja⁶⁵.

2. 8. Razvojni elaborat bez financijske podloge

Općinskim su vlastima stalno stizali prigovori da se razvoj Šoderice odvija stihijski, odnosno da osim primamljive ideje o tome da ona postane jedna od najvažnijih kontinentalnih turističkih destinacija ne postoji nikakav dugoročni projekt na temelju kojeg bi ona to doista i postala. Zato se je Izvršno vijeće Skupštine općine, kojemu je predsjednik bio Dragutin Korošec, tijekom 1987. za pripremu razvojnog elaborata zadužilo Općinski komitet za privredu i društveno planiranje. Elaborat je lokalnoj javnosti, nakon gotovo godinu dana rada, predstavljen početkom 1988. pod naslovom »Stanje i razvoj Turističko-rekreacijskog područja Šoderica u okviru ukupnog razvoja turizma općine Koprivnica«. Na temelju tog iznimno ambiciozno sročnog dokumenta održana je šira rasprava, na koju su bili pozvani i zainteresirani građani⁶⁶.

Tom je prilikom rečeno da spomenuti elaborat predstavlja i značajnu prekretnicu u tretiranju svih prirodnih i gospodarskih potencijala, jer je »konačno shvaćeno da je turizam privredna grana i da ne može biti prepušten stihiji«. Napomenuto je da tu »značajnu privrednu granu ne mogu uspješno voditi amaterski radnici« okupljeni u općinskom Turističkom savezu, već da je to zadatak »jedne prave, ojačane turističke organizacije«, ali i »udruženog rada, koji prvenstveno u razvoju turizma mora vidjeti svoju korist«. Predstavnici koprivničkih tvrtki, kako je s neskrivenim optimizmom rečeno, to su napokon shvatili i iskazali spremnost da se sukladno svojim mogućnostima uključe u pojedine projekte, kako jezero ne bi vječno ostala tipična destinacija za »jednodnevni turizam«.

⁶⁴ Isto, str. 10, tekst pod naslovom »Post scriptum« bez navođenja autora.

⁶⁵ Glas Podravine, 18. rujna 1987., str. 7, tekst pod naslovom »Neiskorištene mogućnosti izdašnog dara prirode«, autora D(ragutina) Rendića.

⁶⁶ Glas Podravine, 15. siječnja 1988., str. 1, tekst pod naslovom »Neprocjenjivi potencijali Šoderice« autora I.Č.-a (Ivo Čičin).

Konkretnije rečeno, elaborat je do 1990. planirao da se otkupi i uredi građevinsko zemljište za »još 50 vikendica« te da se inicira »izgradnja doma-hotela lovaca i ribolovaca i specijalnog odmarališta Podravke ili neke druge radne organizacije sa svim pratećim sadržajima«. Postavio bi se, također, i »polivalentni ferijalni kamp, koji bi radio čitave godine i za što postoji veliki interes općinske omladinske organizacije«. Nadalje, »uredila bi se obala i priobalno područje u dužini od 2400 metara« te »izgradili sportski i rekreacijski objekti koji nedostaju«. U planu je bilo rješenje i »posebnog željezničkog stajališta za Šodericu i izrada cjelovitog projekta vodovodne mreže«, što je trebalo biti vezano uz tada najavljivanu gradnju »hidroelektrane Đurđevac«. Nakon 1990., izgradio bi se i »auto-kamp«, još neka odmarališta radnih organizacija, »trgovačko-opskrbni centar na dva mjesta – na zapadnom i istočnom dijelu Šoderice«, »glavna pješačka staza uz obalu«, »stambene prometnice«, »parking prostor za izletnike i vlasnike vikendica«, »autobusno stajalište«, a riješila bi se i »odvodnja otpadnih i fekalnih voda i nastavila bi se izgradnja razvodne vodovodne mreže te elektro-mreže i javne rasvjete«.

Nositelji tih opsežnih infrastrukturnih projekata, dijelom i investitori, kako je naglašeno, bile bi općinske institucije i poduzeća u njenom vlasništvu, primjerice SIZ za stambeno-komunalnu djelatnost, prikupljanjem sredstava za komunalnu naknadu, i Komunalac. Pojedini bi se, pak, objekti gradili »udruživanjem sredstava svih organizacija udruženog rada i radnih zajednica s područja koprivničke općine, zatim udruživanjem sredstava organizacija udruženog rada koje imaju odmarališne i druge kapacitete na području jezera te udruživanjem vlasnika privatnih vikend objekata«. Sve u svemu, do 1991. investicijska su ulaganja predviđena u ukupnom iznosu od 240 milijuna dinara. Tako dugo dok općinski Turistički savez kadrovski ne ojača, brigu o Šoderici, zaključeno je, vodit će SIZ za fizičku kulturu, koji se u »tzv. prijelaznom razdoblju dokazao kao uspješni preporoditelj Šoderice«⁶⁷.

Kako je to bio običaj u definiranju svih projekata, najavljeno je da će Izvršno vijeće imenovati »radnu grupu za kompleksno i kontinuirano praćenje realizacije« spomenutog turističkog elaborata. Na sjednici 26. siječnja 1988. to je i učinjeno, tako da je njen predsjednik postao Dragutin Korošec, ulogu tajnika preuzela je Marija Švegović, dok su članovi bili Vladimir Grotić, Josip Široki, Milan Fuker, Branislav Skenderija, Nada Derenčin, Josip Gudić, Ivan Novak, Marijan Špoljar, Darko Šipek, Zlatko Blažeković, Franjo Peti, Ivan Pobi te po jedan još neimenovani predstavnik Turističkog saveza općine, Saveza lovačkih društava općine i Centra sportskih ribolovnih društava⁶⁸. Lokalni mediji nisu izvijestili je li radna grupa ikada dobila članove iz predloženih saveza i centra. Nesporo je tek to da je radna grupa održala početnu sjednicu na kojoj je definiran natječaj za projekt objekta koji je trebao služiti za omladinske i ferijalne potrebe, kao i za potrebe klubova koji se bave sportovima na vodi. Projektni su zadatak preuzeli Podravkini arhitekti, a autor je prihvaćenog rješenja bio Zdravko Sarapa⁶⁹. Kad je riječ o spomenutom projektu, čiji je formalni naziv bio Omladinski centar Šoderica, o njemu je raspravljala i Općinska konferencija SSOH, predvođena Miroslavom Pužem. Izražena je, naime, spremnost da se mladi u okviru dobrovoljnog omladinskog rada uključe u njegovu izgradnju⁷⁰, no do realizacije projekta nikad nije došlo.

Naglo su se, naime, počele mijenjati društvene i političke okolnosti, a i gospodarska je kriza postajala je sve dublja, tako da je inflacija na godišnjih razini već iznosila više desetaka posto. To je »pojelo« akumulaciju koja se za investicije slijevala izdvajanjem iz dohotka od 0,1 posto, kao i iz raznih komunalnih naknada.

Ako je realizacija elaborata unaprijed bila osuđena na propast, onda je ta 1988. ipak budila nade da Šoderica može postati u skromnijem obliku ono što je za kontinentalni turizam predstavljalo jezero Balaton u susjednoj Mađarskoj, koje je tih godina zbog relativne blizine i niskih cijena usluga bilo jedno

⁶⁷ Glas Podravine, 22. siječnja 1988., str. 4, tekst pod naslovom »Šoderica – neiscrpn turistički potencijal« autora Ive Čičina.

⁶⁸ Glas Podravine, 29. siječnja 1988., str. 4, tekst pod naslovom »Šoderici pravo mjesto« autorice J.L. (Jadranka Lakuš).

⁶⁹ Izjava Marijana Špoljara autoru od 23. ožujka 2016.

⁷⁰ Glas Podravine, 28. listopada 1988., str. 3, tekst pod naslovom »Uključivanje mladih u niz akcija« autora D.B-a (Duško Bodinovac).

od omiljenih koprivničkih izletišta. Zbog toga se u lokalnom tjedniku pojavilo više tema koje su podsjećale na tradiciju kupanja na Šoderici i organiziranja raznih turističkih manifestacije još iz međuratnog razdoblja. Poseban je prostor, kao pandan aktualnim izborima Miss Šoderice, izazvao tekst o izboru Miss Drave iz 1929, o čemu je tada pisao i zagrebački ilustrirani list Svijet. Jezero su 1930-ih godina, kad je organizator raznih druženja bio koprivnički Klub akademičara, zvali i »podravskim morem«⁷¹.

Tog su ljeta na jezeru održane uobičajene turističke manifestacije, od dobro posjećene biciklijade do natjecanja plesnih parova i izbora Miss Šoderice, uz večernje svirke, poznate jelovnike tamošnjih restorana i poneko sportsko druženje. Prema lošem običaju, sezona nije prošla i bez utopljenika, i to dvojice mladića u istome kolovoškom danu, a vikend ranije bilježena je i treća žrtva. Ljepša je vijest bila da je na izboru ljepote opet pobijedila jedna Varaždinska, Jasminka Mihalinc, dok je Koprivničanka Sanja Hegeđušić dosegla titulu druge pratilje⁷². Na kraju je sezone zaključeno, slično kao i nekih ranijih godina, da se »ne pamti kad je... bilo više posjetilaca«, udarnih nedjelja i do 20.000. I glavni je razlog tolikog posjeta bio isti: drastično poskupljenje aranžmana na Jadranu. Možda je malo pripomogla i informacija iz dnevnika Televizije Zagreb, gdje je rečeno da su nepovoljne analize vode na najvećem kupalištu na Jarunu. Iz koprivničkog su Medicinskog centra stigle, pak, informacije da je, unatoč iznimno visokom broju kupaca i čestom zamućenju, bakteriološki nalaz vode bolji nego godinu ranije.

Već je, zbog stalnog nesklada obećanja i realnosti, postao uobičajen i novinarski ironični komentar ljetne sezone, potaknut i ranije spomenutim elaboratom o razvoju jezera: »Od planova do realizacije, u našim uvjetima, dug je i složen put. Po logici ove konstatacije i u podravskom turizmu ne cvatu ruže. Gledajući ovu sezonu na podravskoj rivijeri... ne možemo naći gotovo ništa što bi nas uvjerilo da je ove godine situacija drugačija nego prijašnjih sezona. Ako je i bilo stanovitih pomaka, onda i oni blijede pred (uništavajućom činjenicom da opet na dijelu Šoderice nema pitke vode. Pa, kako uopće razvijati turizam kad osnovne tekućine nema?«⁷³

2.9. Pitke vode i dalje manjka, zagađenja sve izraženija

Turističko-rekreacijski centar Šoderica bio je, uz hlebinsku galeriju, važan argument zbog kojeg je Savezno izvršno vijeće početkom 1989. i Koprivnici dodijelilo status turističkog grada. Takav je status davao gradovima pravo na osnivanje slobodnih carinskih prodavaonica tehničke i luksuzne robe, koje su u tom razdoblju gospodarskih reformi mogle biti dodatni mamac za dolazak gostiju⁷⁴. Od koprivničkog duty free shopa, koji je trebao osjetno smanjiti odlazak u kupovinu u susjedne zemlje, samim tim i odliv deviza, nije, doduše, bilo ništa. Situacija u SFRJ politički se pogoršavala tolikom brzinom da je prije dolaska Koprivnice na red za formiranje takve prodavaonice prestao funkcionirati jedinstveni carinski sustav. Ohrabrujuća je, međutim, bila spoznaja da se Šoderica i u širim državnim okvirima počela percipirati kao važnije kontinentalno turističko središte.

Najave iz elaborata o daljnjem razvoju jezera imale su prvu konkretnu provedbu u radovima koje su te zime obavljale komunalne službe. Uređivan je teren na Lazinama u pravcu Đelekovca na kojemu bi se nakon prodaje građevinskih parcela, koje je trebalo započeti u travnju te godine, gradilo ranije spominjanih pedesetak »objekata za odmor« u privatnom vlasništvu. Njihova unaprijed zadana veličina nije podrazumijevala i mogućnost formiranja apartmana za iznajmljivanje. Sredstva za infrastrukture u iznosu od 43 milijuna dinara osigurao je SIZ za fizičku kulturu, dok je nositelj radova bio općinski SIZ za stambenu i komunalnu djelatnost⁷⁵. Istodobno, u medijima nije bilo nikakvih naznaka da bi se za investiranje u hotelijersko-ugostiteljske objekte, pa ni za temeljitu rekonstrukciju vodovodne mreže na

⁷¹ Glas Podravine, 12. kolovoza 1988., str. 5, tekst pod naslovom »'Miss Drava' iz 1929. godine« autora Dragutina Feletara.

⁷² Isto, str. 5, tekst pod naslovom »Pobjednička lenta – Varaždinki« autora Mladena Pavkovića.

⁷³ Glas Podravine, 22. srpnja 1988., tekst pod naslovom »Post scriptum« bez navođenja autora.

⁷⁴ Glas Podravine, 13. siječnja 1989., str. 1, tekst pod naslovom »Koprivnički status turističkog grada« autora Ivana Bratkovića.

⁷⁵ Glas Podravine, 27. siječnja 1989., str. 1, tekst pod naslovom »Placevi na prodaju u travnju« autora D.R.-a (Dragutin Rendić).

starom dijelu vikendaškog naselja, kao preduvjetu svakog daljnjeg razvoja, javio bilo koji potencijalni investitor.

Ako se već nisu gradili novi turistički kapaciteti, Grozd je početkom sezone, kad su na Šodericu stigli učesnici tradicionalne biciklijade, objavio da budući gosti više neće piti tople sokove i pivo. Pomoćnik direktora te tvrtke Dragutin Jeđud novinarima je pokazao »novu rashladnu komoru velikog kapaciteta«, gdje će »hladiti piće za sve objekte na Šoderici«. Uz postojeće ugostiteljske objekte, Jeđud je upozorio da su na plažama zbog »kompletiranja ponude« postavili i četiri kioska s pićima, zahvaljujući kojima će biti i »manje gužve pred našim objektima«. Grozd je za to ljeto, uz uobičajene manifestacije, poput biranja Miss Šoderice i nastupa plesnih parova, predvidio i natjecanja u spremanju ribljeg paprikaša, natjecanje u brzom ispijanju piva te modnu reviju kupaćih kostima i reviju modne odjeće iz Izvorove robne kuće, dok je na objektu na Lazinama prvi puta otvoren i disko-klub. Starijima su na raspolaganju bile plesne večeri uz živu glazbu i povremeni koncerti estradnih zvijezda⁷⁶.

Uvjerenje da će to biti najbolja turistička sezona i povijesti Šoderice pojačavao je i preustroj dotadašnjeg općinskog Turističkog saveza u Turističko društvo Koprivnica, čijim je tajnikom postao Zlatko Blažeković, a ono se trebao puno konkretnije baviti uvođenjem novih turističkih programa. Štoviše, Turističko je društvo dobilo zadatak da postupno od SIZ-a fizičke kulture preuzima i vođenje brige o Šoderici, što je do naredne sezone i realizirano.

Te se godine još jednom pokazalo da je vrhunac zabave bio izbor najljepše djevojke Šoderice. Prema pisanju lokalnog tjednika, okupilo se čak 5000 posjetitelja, a izbor je održan na dan toga jezera, 5. kolovoza. Kako je koju godinu ranije biciklijada postala međunarodna zahvaljujući učestvovanju Mađara, tako je 1989. i Miss Šoderice dobila taj epitet, jer se na natjecanju pojavila i kandidatkinja iz Kanade, dok su preostalih 15 činile djevojke iz Koprivnice, Čakovca, Bjelovara, Varaždina, Sunje, Rogaške Slatine i Novog Marofa. Upravo je gošća iz potonjeg gradića Jasmina Strićak bila pobjednica, dok je po tradiciji status druge pratilje bio rezerviran za domaću natjecateljku, Draženku Mađarić iz Koprivničkog Ivanca. Koliko je svemu tome davana medijska važnost, najbolje govori podatak da je izvještaj s natjecanja objavljen na vrhu prve stranice Glasa Podravine, tamo gdje su donedavno mogle biti tiskane samo najvažnije političke poruke⁷⁷.

Potreba da se Šoderica prikaže i kao međunarodno zanimljiva kontinentalna turistička destinacija došla je do izražaja i u napisu o tome kako je napokon poboljšana i usluga u auto-kampu. Nije navedeno je li u njega uvedena struja i je li popravljena jedina slavina, ali je naglašeno da su toga ljeta među posjetiteljima bili i oni »iz Poljske, Čehoslovačke i SR Njemačke«. Indikativna je bila i posjeta oveće grupe hrvatskih iseljenika iz Kanade, koji su na Šoderici održali i folklorni program. Sve je to potvrdilo tezu da je jezero »biser kojeg je potrebno samo dobro izbrusiti«⁷⁸.

Sezona ne bi bila tipična za Šodericu da se toga ljeta opet nije otvorio jedan nemali problem, ovoga puta ekološke naravi. Prvi je puta u kontekstu razvoja turizma na Šoderici spomenuta praonica vagona kod Botova, udaljena svega nekoliko stotina metara od plaže. Taj je zagađivač prirode, kakvog nije bilo u drugim dijelovima zemlje, imao kapacitet za pranje 8-10 tisuća vagona godišnje, a ispostavilo se da nije imao ni uporabnu dozvolu, no lokalna se vlast nije mogla izboriti za prestanak njegovog rada. Zaključak je bio da je »pravo čudo što do zagađenja podzemnih voda do danas još nije došlo«⁷⁹.

⁷⁶ Glas Podravine, 2. lipnja 1989., str.3, tekst pod naslovom »Biciklijadom do novih sadržaja« autora Ivana Bratkovića.

⁷⁷ Glas Podravine, 11. kolovoza 1989., str. 1, tekst pod naslovom »Izabrana Miss Šoderice« autora Mirka Lukavskog.

⁷⁸ Glas Podravine, 25. kolovoza 1989., str. 1, tekst pod naslovom »Šoderica privlačna i za strance« autora M.I.P.-a (Mladen Pavković).

⁷⁹ Glas Podravine, 31. ožujka 1989., str. 9, tekst pod naslovom »Vode – poziv na uzburu« autora Radovana Kranjčeva.

2. 10. Doprinosom protiv komaraca

Umjesto ambicioznih priča o novim turističkim programima, 1990. je započela otvorenim ekološkim problemom. Upravo je opskrba pitkom vodom proglašena najvećom zaprekom za daljnji razvoj Šoderice, a urgentni je problem bila i odvodnja otpadnih voda iz vikendaškog naselja. Tih su dana, naime, obavljena istraživanja podzemnih voda na tom prostoru, koja su pokazala da »tu više nema ispravne vode za piće«. Višegodišnja prenapučenost plaža u ljetnim mjesecima dovela je i do gomilanja otpadaka na rubnim dijelovima jezera, tako da su »prljavština i smrad na dohvat ruke«, ali i da »u obalnoj zoni nema štitnika od ispiranja oborinskih voda koje s okolnih obradivih površina donose ostatke mineralnih gnojiva i raznih pesticida«. Ukratko, stav je bio da »takva Šoderica više ne može uspješno zadovoljavati potrebe sve većeg i većeg broja posjetitelja«⁸⁰.

Novoprobudena je ekološka svijest došla do medijskog izražaja i na otada redovnom praćenju ptica na jezeru. S radošću je utvrđeno da je jezero postalo »prava mala ptičja oaza«, odnosno da je tu zimovalište »četrdesetak labudova«, za koje je Ekološko društvo organiziralo i prikupljanje hrane., čemu je pomogla i Podravkina pekara. Svoje su mjesto tu pronašle »četiri čaplje i oko pet stotina gnjuraca te isto toliko divljih pataka«. I to je bio razlog za apel da se žurno riješi problem puštanja kanalizacije u jezero, zbog čega bi ono moglo »uskoro postati močvara«⁸¹.

Umjesto bavljenja investicijama, proljeće je te prijelomne 1990., kad u sjeni prvih višestranačkih izbora politika počinje dominirati nad svim društvenim pitanjima, bilo u znaku pobrojavanja neriješenih pitanja s kojima se Šoderica stalno suočavala. Netom formirano Turističko društvo Koprivnica već je obznanilo nedostatak sredstava pa je predviđeno uređenje plaža i zelenih površina započelo tek uoči početka sezone. Oko pitke vode nije bilo nikakvih novosti, iako su novinari u međuvremenu preko novinskih stupaca inicirali ideju da sami vlasnici objekata na Šoderici za proširivanje vodovodne mreže organiziranu neki oblik samodoprinosu, ili da se za to prikupljaju sredstva iz »boravišne ili kupališne takse«⁸². Zato je najavljen »pravi rat« protiv komaraca. Osmišljena je, naime, efikasnija metoda borbe protiv tih napasnika, koja se temeljila na svojevrsnom doprinosu u iznosu od 150 dinara, koju je trebao za zaprašivanje plaćati svaki vlasnik objekta. Do početka sezona ta je cifra povećana na 200 dinara, dok je za tvrtke, sukladno broju četvornih metara koje posjeduju, odrezano od 1000 do 20.000 dinara.

U to se sve skladno uklopila i afera oko lovačkog izivljavanja na labudovima. U »plutonskom pucanju«, gdje je sačma prštala na sve strane, ubijen je jedan labud, što je lokalni tjednik nagnalo da nadležne organe natjera na traženje krivaca »za uznemiravanje ljudi, ptica i životinja«⁸³. Žestoka polemika o tome što se toga nedjeljnog prijepodneva događalo na Šoderici protegnula se na još nekoliko brojeva.

Iznenadjenje je te sezone bila tako opskrbljena Avardova prodavaonica, čak i tehničkom robom, da na nju nije bilo primjedbi. Novost je, pak, predstavljalo organiziranje Podravske fišijade, koje je okupilo znatni broj i posjetitelja i natjecatelja. Organizatori Miss Šoderice, na kojoj je te godine napokon pobijedila jedna Koprivničanka, Martina Oreški (i prva pratilja bila je Koprivničanka Ljiljana Markov), pohvalili su se da su za posjetitelje pripremili nekoliko stotina stolica više nego godinu ranije, što je trebalo potvrditi tezu da je bilo i više od pet tisuća posjetitelja. Najbolju potvrdu kako su gosti bili željni ženske ljepote govorio je detalj iz novinskog izvještaja kad su neki »nesavjesni pojedinci radi boljeg praćenja programa hladnokrvno stajali i na (tuđim) automobilima«. Stručni žiri, predvođen poznatim slikarom Josipom Generalićem, dobio je, doduše, zvižduke za svoje estetske kriterije, što je novinara

⁸⁰ Glas Podravine, 30. ožujka 1990., str. 6, tekst pod naslovom »Voda što život znači« autora Radovana Kranjčeva.

⁸¹ Glas Podravine, 2. veljače 1990., str. 1, tekst pod naslovom »Posebna ljepota prekrasnih labudova« autora D.(ragutina) Rendića.

⁸² GlasPodravine, 18. svibnja 1990., str. 3, tekst pod naslovom »Vikendaško zajedništvo« autora VL.K.-a (Vladimir Kuzel).

⁸³ Glas Podravine, 11. svibnja 1990., str. 2, tekst pod naslovom »Pojednosti koje smetaju« i str. 5, tekst pod naslovom »Pucnjava po labudovima« autora Vl. K.-a (Vladimir Kuzel).

navelo da za budućnost, kako je to nalagala i nagla demokratizacija društvene zbilje, predloži da odluku o pobjedničkim lentama donose sami posjetitelji⁸⁴.

Posljednji je bljesak ambicioznog projekta turističko-rekreacijskog centra Šoderica uslijedio u sezoni ratne 1991. godine. Prometnice prema moru bile su u prekidu od kolovoza godinu ranije, tako da je jezero blizu mađarske granice svima bilo jedina šansa za trenutak ljetnog kupanja i opuštanja od stresne i sve tragičnije stvarnosti. Iako je u ratnoj psihozi mnogima to bila posljednja briga, jezero je bilo relativno dobro posjećeno. Pridonosilo je tome i podatak da je Bilokalnik preuredio svoje prostore i javnosti predstavio najprestižniji ugostiteljski objekt pod imenom Tomislav⁸⁵.

Općinska se vlast također pokušavala usredotočiti na razvojne teme pa je početkom ljeta organizirana i zajednička sjednica koordinacijskih odbora za pitanja prostornog uređenja i zaštitu čovjekova okoline. Oni su razmatrali Plan prostornog uređenja i Provedbeni urbanistički plan Turističko-rekreacijskog centra Šoderica, koji je tu definiran na površini od 600 hektara, budući da je još na snazi bio prostorni plan iz 1970. godine. Smisao je rasprave bio da se i u budućnosti na tom prostoru sačuva izvorni izgled i cjelokupna flora i fauna. Primjedbe koji su davali sudionici rasprave, i to najrazličitijih struka, trebale su biti ugrađeni u plansku dokumentaciju⁸⁶. Jednom riječju, stvaran je dojam da je Šoderica i nadalje u žarištu javnog interesa. Temeljilo se to na pretpostavki da ratne okolnosti neće bitno utjecati na gospodarske i socijalne tokove. Stvarnost je bila sasvim drugačija, tako da narednih godina ne samo da se nije ulagalo u nove sadržaje, već su iz niza objektivnih razloga izostala i sredstva za održavanje niza postojećih objekata.

U kojoj je mjeri situacija bila ozbiljna, dovoljno je govorila činjenica da su nakon hrvatskog osamostaljenja nestali SIZ-ovi, preko kojih se mahom odvijalo financiranje infrastrukture na Šoderici, a Turističko društvo nije imalo financijskog potencijala da samo upravlja turističko-rekreacijskim centrom. Skupština općine, koja je tijekom 1991. preko Turističkog društva uložila 1, 13 milijuna dinara, donijela je odluku da se mora potražiti nova institucija ili tvrtka koja bi preuzela gospodarenje Šodericom. Odlučeno je da natječaj za budućeg koncesionara bude raspisan do veljače iduće godine. Komentirajući tu odluku, lokalni je tjednik pobrojio o čemu bi se taj vlasnik morao brinuti, u rasponu od uređivanja plaža pa do kontrole trošenje pitke vode, zabrane ribolova tijekom sezone pa do kažnjavanja parkiranja na zelenim površinama. Iako je iskustvo govorilo da nijedan upravljač Šodericom od toga nije profitirao, Skupština općine je bila uvjerena da će na natječaju biti interesenata, jer »tamo gdje se skuplja veći broj ljudi mogućnost zarade je uvijek veća«⁸⁷.

Komisija za davanje na gospodarenje turističko-rekreacijskog područja jezera Šoderice, čiji je predsjednik bio dr. Dragutin Toth, raspisala je javni natječaj u predviđenom roku, a odnosio se i na fizičke i pravne osobe koje ponude »najpovoljniji program gospodarenja Šodericom«⁸⁸. Nije poznato je li koja konkretna ponuda bila upućena Komisiji, no budući koncesionar, zacijelo i zbog vrlo zahtjevnih uvjeta koji su pred njega postavljani, nije bio izabran. O jezeru se i nadalje u okviru svojih skromnih mogućnosti brinulo Turističko društvo Koprivnica. Korisnicima je slaba utjeha bilo to što je Izvršno vijeće Skupštine općine samo koji mjesec kasnije prihvatilo primjedbe na prijedloge urbanističkih dokumenata Plana prostornog uređenja, njih čak 130, koje su se mahom odnosile na ispravke granica i oblika parcela, zahvaljujući čemu je dodatno proširena zona izgradnje vikend objekata⁸⁹.

Tada još nitko nije razmišljao o tome da će uskoro uslijediti radikalni preustroj lokalne samouprave, koji je stupio na snagu 1993. godine. Prostor turističko-rekreacijskog centra po gruntovnoj je logici

⁸⁴ Glas Podravine, 10. kolovoza 1990., str. 1, tekst pod naslovom »Ljepota za pamćenje« autora Mirka Lukavskog.

⁸⁵ Glas Podravine, 9. kolovoza 1991., str. 12, tekst pod naslovom »Zadnja slamčica spasa« bez navođenja autora.

⁸⁶ Isto, str.6, tekst pod naslovom »Planovi Šoderice« bez navođenja autora.

⁸⁷ Glas Podravine, 27. prosinca 1991., str. 10, tekst pod naslovom »Novi gospodari« autora I.P.-a (Ivan Peterlin).

⁸⁸ Glas Podravine, 28. veljače 1992., javni natječaj na str. 4.

⁸⁹ Glas Podravine, 22. svibnja 1992., str. 6, tekst pod naslovom »Šoderica s novim izgledom« autora D.B.-a Duško Bodinovac).

Slika 16. Labudovi na Šoderici u zalazu sunca

velikim dijelom pripao novoformiranoj općini Legrad, jednoj od najsiromašnijoj na koprivničkom području. Ranija odluka o Šoderici kao prostoru od »osobitog interesa« za općinu Koprivnica postala je nevažeća, dok tek formirana Koprivničko-križevačka županija u tim ratnim okolnostima nije imala volje i mogućnost preuzeti takve obveze. Razumljivo je, stoga, bilo da se »podravska rivijera« tek tih 1990-ih godina počela suočavati s najvećim problemima svog održivog razvoja, koji su nerijetko u smislu komunalnih problema prerastali i u pravu agoniju. Ionako nedovoljna

sredstva za funkcioniranje najrazličitijih sadržaja turističko-rekreacijskog centra u promijenjenim su okolnostima bila i višestruko umanjena.

3. ZAKLJUČAK

Nesporno je da su 1960-ih i 1970-ih godina stvoreni temelji Šoderice kao željenog turističkog središta Koprivnice i cijele Podravine. Umjetno jezero blizu mađarske granice postaje, međutim, jedno od važnijih kontinentalnih destinacija kupališnog turizma tek početkom 1980-ih godina i to ostaje sve do Domovinskog rata i preustroja lokalne samouprave u prvoj polovici 1990-ih godina. Izvjesno je da je temeljni razlog okretanja građana i lokalnog gospodarstva nespornim potencijalima Šoderice proizašao iz sve zaoštrenije gospodarske krize u koju je nakon Titove smrti upala jugoslavenska federacija. Jadranski su hoteli i odmarališta iz godine u godinu cjenovno bila sve nedostupnija prosječnom građaninu pa je okretanje samo 15-ak kilometara od Koprivnice udaljenoj Šoderici bilo logično i svima dostupno rješenje.

Početkom 1980-ih, kako to svjedoči lokalni tjednik Glas Podravine, planovi za prerastanje popularnog kupališta u pravi turističko-rekreacijski centar bili su više nego ambiciozni. Upravljanje cijelim kompleksom predano je u ruke ugostiteljske tvrtke Grozd, koja je preuzela i dotada nadležni Turistički biro. Grozd je tih godina doista podignuo turističku ponudu na višu razinu, a krenulo se i u realizaciju pojedinih sportsko-rekreacijskih sadržaja. Općina Koprivnica je sve to pomagala dotacijama, ali i političkim inicijativama, tako da su pojedinim investicijama svoje priloge davale sve važnije lokalne tvrtke. Šoderica je proglašena i prostorom od posebnog javnog interesa, što je tijekom vremena imalo posljedice i na razne komunalne odredbe. Broj posjetitelja jezera povećavao se sukladno rastu ponude i u drugoj polovici toga desetljeća u udarnim ljetnim vikendima dosezao i do 20.000 kupača.

Pokazalo se, ipak, da je upravljanje turističko-rekreacijskim centrom, ali koje je godišnje u pravoj funkciji samo dva-tri mjeseca, prevelik zalogaj za jednu ugostiteljsku tvrtku. Zato je zadatak gospodarjenja jezerom povjeren SIZ-u za fizičku kulturu, a Skupština općine je uvela i doprinos za Šodericu u visini od 0,1 posto dohotka udruženog rada. Rezultiralo je to gradnjom još nekoliko sportskih i rekreacijskih sadržaja. Na samom kraju 1980-ih i spomenuti je SIZ posustao pa je novi upravitelj postalo transformirano Turističko društvo Koprivnica, koje je početkom 1990-ih godina dočekalo teritorijalni preustroj i prelazak Šoderice u vlasništvo novoformirane općine Legrad.

Svih se tih godina ispostavljalo da je novca za upravljanje tako opsežnim kompleksom premalo i da je nemoguće u dužem razdoblju održavati željenu razinu usluga. Prije svega, smještajnih kapaciteta, osim pokojeg kreveta u radničkim odmaralištima, zapravo i nije bilo, budući da je jedini motel sa svega nekoliko soba većinom ugošćavao vlastite zaposlenike. Povećanje broja vikend objekata dovelo je do kolapsa vodovodnog i kanalizacijskog sustava, što nije bilo moguće trajnije riješiti. Problem zaštite od komaraca također je iznimno loše utjecao na turistički promet, jer specifične prirodne okolnosti nisu

omogućavale efikasniju obranu od tih nametnika. Naposljetku, što je bio možda i najveći problem, stalna bitka s podvodnom travom i algama bila je također izgubljena, jer je izostanak radova na čišćenju i produbljanju jezera i najatraktivnije plaže učinio opasnim i odbojnim. Kad se uzme u obzir da ni ugostitelji godinama nisu u udarnim vikendima mogli riješiti problem osiguranja dovoljnih količina ohlađenih pića, razumljivo je da su općinske vlasti problem Šoderice stalno prebacivale na neke nove adrese. No, veliki interes javnosti bio je razlog da je Izvršno vijeće 1988. donijelo opsežni elaborat o dugoročnijem razvoju turističko-rekreacijskog centra, gdje se govorilo o nizu novih turističkih objekata te obnovi i nadogradnji postojeće infrastrukture. Gotovo ništa od toga nije realizirano, osim što je redefiniranim prostornim planom iz 1992. povećan prostor za vikendice.

Posljedica je svega toga bila da je ratna psihoza i prekid dotadašnjih modela financiranja doveo do toga da je Šoderica uoči svog prelaska u ruke općine Legrad djelovala vrlo zapušteno. Glas Podravine, koji je svih tih godina detaljno opisivao kako se jezero razvija i postaje sve privlačnijem, tog je kasnog ljeta 1992. objavio depresivnu reportažu o stanju u kojem se nalaze objekti na prostoru koji više nitko nije mogao ozbiljno shvaćati kao turističko-rekreacijski centar:

»Put prema Lazinama je put kroz pustinju, nema ni traga od nekog zelenila, sve golo, sitan šljunak i prašina koja se diže kada prođu automobili ili kupači... Stižemo pred veličanstvena vrata – Plaža Lazine. Vrata ulazna nagrižena hrđom, vrata koja ne vode nikamo, zaboravljeni detalj iz doba gradnje ovog objekta – djeluje to otužno i jadno. Uz samu obalu nešto (je) malo ljudi koji se tu prže, tu su i dva tobogana, nema djece, ne spuštaju se, jer je ispod njih travurina koja se tu skuplja i koncentrira... Vraćamo se na parkiralište. Ljudi je sve više, vrućina sve veća, hladovine nema, nema zapravo ničega, sve je to improvizacija, nemar, nemaštovitost i nebriga, kao kulisa za stare i otrcane filmove, pokazatelj našega materijalnog i duhovnog siromaštva. Odlazimo sa Šoderice, s mjesta o kojemu nitko ne vodi brigu, bar to nije vidljivo: zapuštenost se vidi na svakom koraku!«⁹⁰

IZVORI

1. Glas Podravine, godišta: 1979., 1980., 1981., 1982., 1983., 1984., 1985., 1986., 1987., 1988., 1989., 1990., 1991., 1992.
2. LOK (List omladine Koprivnice), godišta 1979. – 1989.
3. Polet, godište 1980.

SUMMARY

The paper is essentially concerned with the media presentation of Lake Šoderica in the 1980s, but also explains the circumstances and development of the bathing resort in the late 1970s and early 1990s. The lake, only 15 kilometers from Koprivnica should, according to the ideas of the local municipal authorities, become one of the most important continental tourism-oriented recreational centers, with tourism season lasting most of the year. Although much was invested in restaurants and sports facilities, as well as the development of beaches, however, these plans have proved to be unrealistic. The lake never got the proper accommodation capacity, failed to solve most of infrastructure problems, i.e. drinking water, sewerage and sanitation, cleaning of beaches and effective protection from mosquitoes. In the period of ten years, four different organizations and companies tried their hand in the management of Lake Šoderica: Tourist Offices, private entrepreneurship Grozd, a SIZ-local authority in charge of recreation, Tourism Board Koprivnica. This list sufficiently speaks for itself that no sustainable, long-term model of financing was reachable, even for a popular resort with up to 20 thousand visitors in hot, summer weekends. The local weekly *Glas Podravine* regularly monitored everything that happens on this »Podravina Riviera«, affirming all the actions that have been initiated to increase tourist traffic, but did not fail to draw attention to serious shortcomings in the implementation of those ideas.

⁹⁰ Glas Podravine, 21. kolovoza 1992., str. 8, tekst pod naslovom »Šoderica – pristojno samo noću« autora Damira Mađarića.